

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 5/1'2020

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

[https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\)](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1))

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. № 1328 (економічні науки). Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 № 353/10 (фахове видання з обліку та аудиту).

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішніс і зовнішніс рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії

внутрішніх справ України (Протокол № 8 від 26 травня 2020 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 29.05.2020

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої
справи

© "Аналітик", 2020
© "Економіка. Фінанси. Право",
2020

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 5/1'2020

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

[https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\)](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1))

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 21 December 2015 № 1328 (economic sciences). Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on July 11, 2016 № 820 (legal sciences). Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

Journal is awarded the international identification number ISSN 2409-1944 and included in the international Scientometrics base Index Copernicus.

Journal's doi: 10.37634/efp.

Founders:

Audit firm "Analitik" jointly with the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 8 dated May 26, 2020). Full or partial reprint of the

materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 29.05.2020

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,
Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analitik", 2020
© "Economics. Finances. Law",
2020

Typography: LLC "International Business
Center"

Головний редактор

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бойко Антон Олександрович, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єра міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вережубова Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, Білоруський державний економічний університет

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Ніжинський агротехнічний інститут Національного університету біоресурсів і природокористування

Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, головний науковий співробітник Наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Евангелос Сіскос, д.е.н., професор, Університет Західної Македонії

Криштопа Ірина Ігорівна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Полякова Євгенія Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи (навчальний процес) Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., доцент, ректор Вищого навчального закладу "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»"

Тринчук Віктор Вікторович, к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Національного університету харчових технологій

Чижєвська Людмила Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка», академік Академії економічних наук України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Балгимбекова Гульнара, к.ю.н., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління ПрАТ «Аудиторська фірма "Аналітик"», Заслужений юрист України

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., проф., заслужений юрист України, академік Міжнародної академії безпеки та конфліктології

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України

Мусін Куат Саніязданович, к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили, академік Національної академії наук вищої освіти України

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Яровий Анатолій Олександрович, к.ю.н., доцент, професор кафедри права та адміністративного регулювання Маріупольського державного університету, суддя у відставці

Технічний редактор: Куцяк Олександр Анатолійович

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Editor-in-chief

Levchenko Valentyna Petrivna, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Boiko Anton Oleksandrovych, PhD Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics Department, Sumy State University

Velychko Olena Heorhiivna, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Verezubova Tatyana Anatolevna, Dr. Economics, Professor, Head of the Department of Finances, Belarusian State Economic University

Evangelos Siskos, Dr. Economics, Professor, University of Western Macedonia

Herasymovych Anatolii Mykhailovych, Dr. Economics, Professor, Nizhyn Agrotechnical Institute of National University of Bioresources and Nature Management

Holovach Tetiana Anatoliivna, Dr. Economics, Professor, Chief Scientist of the Scientific Laboratory for Criminal Police of the Educational and Scientific Institute № 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv

Kryshchop Iryna Ihorivna, Dr. Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation Department, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Mantsevych Yurii Mykolaiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Poliakova Yevheniia Serhiivna, PhD Economics, Associate Professor of Finances and Banking Department, vice-rector for scientific and pedagogical work, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»

Potyshniak Olena Mykolaivna, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasylenko

Prushkivskiy Volodymyr Hennadiiovych, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Tkachenko Serhii Anatoliiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Rector of the Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»

Trynchuk Viktor Viktorovych, PhD Economics, Associate Professor of tourism and hotel business department, National University of Food Technology

Chyzhevska Liudmyla Vitaliivna, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Professor of Accounting and Auditing Department, State University "Zhytomyr Polytechnic", Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine

Members of the editorial board of Law Sciences:

Balгимбекова Gulnara, PhD Law, Head of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Holovach Volodymyr Volodymyrovych, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analitik", Honored Lawyer of Ukraine

Konstantinov Serhii Fedorovych, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Vasylynychuk Viktor Ivanovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Hlushkov Valerii Oleksandrovych, Dr. Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the International Security and Conflict Academy

Luts Volodymyr Vasylovych, Dr. Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of National Academy of Law Sciences of Ukraine

Musin Kuat Saniiyazdanovych, PhD Law, Senior Lecturer of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Ozerskyi Ihor Volodymyrovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine

Frytskyi Yurii Olehovych, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Yarovyi Anatolii Oleksandrovych, PhD Law, Professor of Law and Administrative Regulation Department, Mariupol State University, retired judge

Technical editor: Kutsiak Oleksandr Anatoliiovych

Issue Editor: Tumanian Anna Ohanesivna

ЗМІСТ

Т.В. АБЕРІХІНА, А.Ю. ВЛАЄВА, М.М. АБЕРІХІН. Аналіз передумов виходу вітчизняних підприємств харчової промисловості на міжнародні ринки	6
В.П. ГОРИН, В.М. БУЛАВИНЕЦЬ. Теоретичні засади бюджетних трансфертів як інструмента фінансового регулювання суспільного добробуту	11
А.Ю. КУЗНІК. Управління інвестиціями в умовах законодавчого регламентування України (на прикладі ІТ підприємств)	18
Н.Я. ПЕТРИШИН, Р.В. МЕДВІДЬ. Удосконалення взаємодії митних органів з підприємствами шляхом впровадження інноваційних технологій	24
Л.О. РУБАН. Удосконалення методики факторного аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів	29
К.І. СЕРЕБРЯК, Я.І. БЕЛОУСОВ. Дослідження особливостей та переваг стратегічного планування розвитку регіону	33
М.О. ПАНЧЕНКО, А.О. ТРУБАЄВА. Стратегічні підходи до управління доходами підприємства	37
О.Ю. ЖАМ, Ю.В. ПИРОЖЕНКО. Інтернет-банкінг – економія часу у ХХІ столітті	41

CONTENTS

<i>T.V. AVERIKHINA, A.Y. VLAIEVA, M.M. AVERIKHIN.</i> Analysis of background of the output of domestic food industry enterprises on international markets	6
<i>V.P. HORYN, V.M. BULAVYNETS.</i> Theoretical principles of budget transfers as an instrument of public welfare financial regulation	11
<i>A.Y. KUZNIK.</i> Investment management under the legislative regulation of Ukraine (the case of IT companies)	18
<i>N.Y. PETRYSHYN, R.V. MEDVID.</i> The improvement of customs authorities interactions with enterprises on the base of innovative technologies implementation	24
<i>L.O. RUBAN.</i> Improvement of the method of factor analysis of efficiency of using the material resources	29
<i>K.I. SIERIEBRIAK, Y.I. BIELOUSOV.</i> Research of peculiarities and advantages of regional development strategic planning	33
<i>M.O. PANCHENKO, A.O. TRUBAIEVA.</i> Strategic approaches for income management of the enterprise	37
<i>O.Y. ZHAM, Y.V. PYROZHENKO.</i> Internet banking is a saving time in the XXI century	41

АВЕРИХІНА

Тетяна Володимирівна
t.v.averihina@mzeid.in

ВЛАЄВА

Аліна Юрійівна
alina.vlaieva@mzeid.in

АВЕРИХІН

Микола Максимович
tataus1973@gmail.comк.е.н., доцент кафедри, Одеський
національний політехнічний
університетстудентка, Одеський національний
політехнічний університетстудент, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 338.43

АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ ВИХОДУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА
МІЖНАРОДНІ РИНКИANALYSIS OF BACKGROUND OF THE OUTPUT OF DOMESTIC FOOD INDUSTRY ENTERPRISES ON
INTERNATIONAL MARKETSDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1).1)*AVERIKHINA Tetiana Volodymyrivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, Odesa National Polytechnic University**VLAIEVA Alina Yuriivna – student, Odesa National Polytechnic University**AVERIKHIN Mykola Maksymovych – student, Odesa National Polytechnic University*

У статті розглянуто передумови виходу вітчизняних підприємств харчової промисловості на міжнародні ринки. Охарактеризовано сучасний стан зовнішньоторговельних відносин, етапи виходу на зовнішній ринок, визначено можливості та загрози, що можуть постати перед вітчизняними промисловими підприємствами. Сформовано перелік першочергових стратегічних заходів для вітчизняних підприємств на етапі їх виходу на європейські ринки. Проаналізовано переваги та недоліки, виокремлено характер взаємозв'язку господарської та зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

* * *

В статье рассмотрены предпосылки выхода отечественных предприятий пищевой промышленности на международные рынки. Охарактеризовано современное состояние внешнеторговых отношений, этапы выхода на внешний рынок, определены возможности и угрозы, которые могут возникнуть перед отечественными промышленными предприятиями. Сформирован перечень первоочередных стратегических мер для отечественных предприятий на этапе их выхода на европейские рынки. Проанализированы преимущества и недостатки, выделены характер взаимосвязи хозяйственной и внешнеэкономической деятельности предприятия.

* * *

Introduction. At present, the task of expanding the market for selling Ukrainian products to Ukrainian enterprises is very urgent, as well as establishing foreign relations not only for better profit of the enterprise, but also for attracting additional investments, which will contribute to the rapid development of production.

The purpose of the paper is to analyze the prerequisites and features of the entry into the international markets of opportunities and threats for domestic producers and to determine on the basis of the conducted research the prospects associated with entering the international markets.

Results. The paper examines the current state of foreign trade relations, stages of entering the foreign market, identifies opportunities and threats that may face domestic industrial enterprises. Before engaging in foreign economic activity, it is necessary to study the prerequisites for entering the international market and determine whether the company owns them. The complexity and frequent change of state methods of regulation of foreign economic activity have a negative impact on the export activity of enterprises. Insufficient knowledge of the legal framework of foreign countries governing the import of goods complicate export activities. Exports are hampered by the poor quality of the product due to technology backwardness and low staff skills. The development of export activity of enterprises can be constrained by high taxes on foreign economic activity, the mandatory sale of the state part of foreign exchange earnings, insufficient assistance from the state to expand export activity through various levers of economic regulation and support. export activity from the standpoint of its sufficiency in quantitative and qualitative aspects. An important prerequisite for export activity is the availability of the necessary financial resources for the company.

Conclusion. The analysis of the prerequisites for the entry of Ukrainian enterprises into the international market made it possible to distinguish the most important of them: the export of the corresponding product of the enterprise potentially provides higher profitability in comparison with its realization in the domestic market; the company needs the currency to buy the necessary equipment abroad, equipment that is either missing from the domestic market or of poor quality; by means of export the enterprise tries to use the available production capacities or to expand the field of its activity at the expense of those industries whose products are in demand abroad; The company manufactures high quality products that meet the world standards due to the high qualification of personnel and the introduction of advanced technology, and at the same time has overall marketing advantages.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експортна діяльність, зарубіжні ринки, передумови експортної діяльності, фінансові ресурси

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, экспортная деятельность, зарубежные рынки, предпосылки экспортной деятельности, финансовые ресурсы

Keywords: foreign economic activity, export activity, foreign markets, preconditions of export activity, financial resources

ВСТУП

Запровадження поглибленої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що вступило в силу з січня 2016 р., відкрило нові можливості для виходу вітчизняних підприємств на європейський ринок. Але дані переваги зможуть використати лише ті підприємці, які виробили чітке стратегічне бачення свого розвитку в нових умовах, у т.ч. у міжнародному вимірі. На сьогодні дуже гостро стоїть завдання розширення ринку для збуту вітчизняної продукції українських підприємств та налагодження закордонних зв'язків не тільки для отримання кращого прибутку підприємства, а й для залучення додаткових інвестицій, що сприятиме стрімкому розвитку виробництва. Однак на заваді успішному експорту перешкоджає неповне розуміння тих етапів та кроків, які необхідні для виведення вітчизняного товару на зовнішній ринок.

МЕТА статті – аналіз передумов та особливостей виходу товару на міжнародні ринки можливостей та загроз для вітчизняних виробників та визначення на основі проведеного дослідження перспектив, пов'язаних із виходом на міжнародні ринки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дана робота базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірниках. У проведенні дослідження використовувалися методи аналізу та синтезу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Основною метою, з якою підприємства виходять на зовнішні ринки, є максимізація прибутку за рахунок використання ефекту масштабу. Досягнення цієї мети не вичерпує всі елементи мотиваційного механізму, який складається із конкретних збуджувальних мотивів. Наведемо деякі з них:

- обмеженість та відносно низькі можливості розширення внутрішнього ринку;
- рівень розвитку внутрішнього ринку, за якого вигідно розміщувати капітали за кордоном: насичення ринку товарами; посилення тиску конкурентів; зростання залежності від посередницької торгівлі; зростання зборів, що пов'язані із захистом довкілля; труднощі у дотриманні соціального законодавства;
- подолання залежності від внутрішнього ринку, сезонних коливань попиту та розсіювання ризиків шляхом завоювання закордонних ринків;
- скорочення витрат виробництва за рахунок кращого використання виробничих потужностей, у т.ч. шляхом виробництва продукції за кордоном;
- продовження життєвого циклу товару;
- використання державних програм сприяння, які діють у своїй країні чи за кордоном;
- зменшення податкових платежів, згідно з чинним законодавством України продовольчі товари, що йдуть на експорт, не обкладаються податком на додану вартість. Це є вагомим аргументом на користь здійснення експортної діяльності підприємствами харчової промисловості;
- підвищення ефективності збутової діяльності шля-

хом посилення ринкових позицій на основі створення відділень, філій, дочірніх підприємств, розширення мережі сервісних пунктів тощо;

- компенсація коливань валютного курсу шляхом організації паралельного виробництва і збуту у відповідних країнах;
- подолання тарифних та нетарифних бар'єрів шляхом організації закордонного виробництва;
- підвищення престижу підприємства на національному ринку як суб'єкта міжнародних економічних відносин.

Водночас не слід залишати поза увагою й інші фактори, які ставлять під сумнів доцільність виходу підприємства на зовнішній ринок. Ось деякі з них:

- рівень прибутку від ЗЕД може виявитись насправді значно нижчим, ніж планувалось, через нестабільність економічної або політичної ситуації за кордоном;
- модифікація товару для відповідності його вимогам закордонного ринку може виявитись надто витратною;
- проникнення і закріплення на закордонному ринку буде вимагати значних коштів;
- застосування урядом країни-імпортера нетарифних бар'єрів на шляху експортованого товару поставить під загрозу бізнес на цьому ринку [1].

Мотивованої орієнтації на експортну діяльність недостатньо. Тому перш ніж займатися зовнішньоекономічною діяльністю, треба дослідити передумови виходу на міжнародний ринок та визначити чи володіє підприємство ними [2].

До передумов виходу на міжнародний ринок відносять:

- експорт відповідного продукту підприємства потенційно забезпечує вищу прибутковість порівняно з його реалізацією на внутрішньому ринку;
- підприємству потрібна валюта для придбання за кордоном необхідної техніки, обладнання, які або відсутні на внутрішньому ринку, або мають незадовільну якість;
- експорт на основі бартеру є єдиним способом одержати за кордоном необхідні ресурси, включаючи сировину;
- за допомогою експорту підприємство намагається задіяти вільні виробничі потужності або розширити поле своєї діяльності (збільшити посівні площі фруктів та овочів, що використовуються як сировина для подальшої переробки) за рахунок тих галузей, продукція яких має попит за кордоном;
- складнощі збуту своєї продукції на внутрішньому ринку;
- підприємство виробляє високоякісні товари, що відповідають світовим стандартам завдяки високій кваліфікації кадрів і запровадженню прогресивної технології, і водночас володіє загальними маркетинговими перевагами;
- підприємство намагається організувати і підтримувати своє виробництво на рівні світових вимог, користуючись міжнародними зв'язками, встановленими через експорт;
- гарантія збуту продукції за кордоном партнеру, з

яким встановились надійні ділові зв'язки. Можливі випадки, коли одержаний запит на здійснення експорту або зроблена за власною ініціативою пропозиція закінчились укладенням першої угоди, успіх якої викликав бажання продовжити експортну діяльність з цим партнером;

– залежність від закордонних постачальників сировини, інших ресурсів (підприємство їх одержує під зобов'язання експорту готової продукції).

Крім причин, що заохочують підприємства до експорту, водночас діє ряд чинників, що ускладнюють його здійснення. Без знання цих чинників, розуміння природи їх виникнення і характеру дії неможливо прийняти обґрунтоване рішення стосовно експорту. Одним із важливих таких чинників є інфляція. Її високі темпи призводять до втрати підприємствами власних оборотних коштів, а разом з ними і фінансових можливостей для ефективного здійснення зовнішньоекономічних операцій, в т.ч. й експортної діяльності. У період інфляції значно ускладнюється проблема конвертованості валюти, що також стримує здійснення цієї діяльності.

Негативно впливають на експортну активність підприємств ускладненість і часта зміна державних методів регулювання ЗЕД. На жаль, цей чинник діяв в Україні впродовж усіх років з моменту надання підприємствам права самостійного виходу на зовнішній ринок.

Ускладнюють експортну діяльність недостатні знання про законодавчу базу зарубіжних країн, що регулюють імпорту товарів, а також відсутність інформації про кон'юнктуру зарубіжних ринків, низька оперативна проінформованість підприємств про зміни у митних процедурах країн – потенційних імпортерів.

Стримують експорт невисокі якісні характеристики товару через відсталість технології і низьку кваліфікацію персоналу. Експорт стає неможливим і тоді, коли товар хоча і відповідає світовим стандартам за якістю, але через значні витрати на його виробництво стає неконкурентоспроможним за ціною.

Розвиток експортної діяльності підприємств може стримуватися високими податками на доходи від ЗЕД, обов'язковим продажем державної частини валютної виручки, недостатнім сприянням з боку держави розширенню експортної діяльності через різні важелі економічного регулювання і підтримки, які могли б забезпечити одержання вітчизняними підприємствами економічних переваг над своїми конкурентами.

Істотний негативний вплив на експорт справляють торговельні бар'єри країн-імпортерів, які вводяться ними не лише з метою захисту свого внутрішнього ринку, але й нерідко з політичних мотивів.

Зваживши всі причини, що стимулюють і стримують експорт, підприємство може відмовитися від нього або ж прийняти рішення про вихід на міжнародний ринок. Але це рішення є попереднім. Щоб переконатися у доцільності його остаточного прийняття, потрібно детально проаналізувати передумови експортної діяльності на рівні підприємства.

Однією з найважливіших передумов експортної діяльності підприємства є відповідність його продукції вимогам експортної діяльності з позицій її достатності в кількісному і якісному аспектах [3].

Якісний товар, який користується попитом в Україні, не обов'язково є таким, котрий бажають купити іноземні покупці, оскільки вони можуть мати інші звички і смаки. Крім того, в країні імпорту можуть бути інші вимоги стандартів, інші місцеві звичаї ведення торгівлі, інша система ваги тощо. Тому може виникнути потреба у пристосуванні (адаптуванні) товару підприємства до закордонного ринку збуту.

Як бачимо, виникає необхідність у визначенні придатності товару до експорту. Водночас слід приділити особливу увагу таким питанням:

– чи характеризується товар високою і сталою якістю, чи є він корисним для вживання, чи не містить алергенів? Який реальний термін збереження товаром високої якості за існуючих умов його транспортування і зберігання;

– чи має товар порівняно з іншими аналогічними товарами лише йому притаманні особливості, які б покращували можливості його збуту за кордоном у потенційних країнах імпорту? Для соків конкурентними перевагами можуть стати: більший відсоток фруктові частини, прямо віджатиї сік, сік, виготовлений не з концентрату, без додавання цукру, з якісної сировини, без додавання хімікатів. Для продуктів дитячого харчування: відсутність цукру, сировина найкращої якості, що пройшла контроль, поживна цінність та гіпоалергенність. Якщо такі особливості існують, то підприємство може розраховувати на успіх в експортній діяльності. В іншому разі можливості експорту істотно зводяться або можуть бути зведені до нуля, якщо підприємство не докладе зусиль щодо просування товару на ринок. Проте слід пам'ятати, що маркетингові зусилля вимагають значних коштів, а це ускладнює проблему цінової конкурентоспроможності товару;

– який вид транспорту може бути використаний для експорту товару:

– авіа, морський, залізничний, автомобільний, яка вірогідна величина транспортних витрат і наскільки вони підвищать собівартість продукції;

– чи немає торгових бар'єрів у потенційних країнах покупців, які б ускладнювали доступ товару на їх ринок;

– якщо є необхідність в адаптації товару до специфічних вимог експортного ринку, то скільки для цього потрібно часу і які будуть додаткові витрати?

Кожне з перелічених питань має принципове значення для експортера, тому на них потрібно мати чіткі й аргументовані відповіді. Незадовільний для експортера висновок з будь-якого питання може стати причиною його відмови від експорту. За умови, що всі параметри придатності товару до експорту задовольняють виробника, йому слід дати відповідь на ще одне дуже важливе запитання: за якою ціною він зможе продавати товар?

Для підприємства важливо, щоб мінімальна експортна ціна на його товар була не нижчою від рівня, за якого його дохід від експорту був би не меншим від доходу, отриманого від реалізації товару на внутрішньому ринку. Якщо ж розрахована таким способом ціна перевищує конкурентну ціну на міжнародному ринку, то підприємству потрібно знайти можливості зниження витрат або ж відмовитися на даному етапі від експорту. Зрозуміло, що для виробника експорт

може стати досить ефективним, якщо його мінімальна ціна нижча від конкурентної.

Важливою передумовою експортної діяльності є наявність у підприємства необхідних фінансових ресурсів. Експорт – це діяльність, яка вимагає більших витрат, ніж їх зазнає виробник, реалізуючи товар на внутрішньому ринку. Додаткових витрат підприємство починає зазнавати ще до початку експортних операцій: на вивчення міжнародного ринку, на заходи стосовно просування товару на ринок тощо. Крім того, експорт вимагає значних додаткових витрат на транспортування товару, оплату митних зборів, організацію продажу товару в країні імпортера та ін. Як захід у конкурентній боротьбі підприємство може використати поставки іноземному покупцю, надаючи відстрочку платежу за товар. Стає очевидним, що експорт вимагає більше готівки, ніж її необхідно мати у реалізації товару на внутрішньому ринку [4].

За нестачі власних фінансових ресурсів для здійснення експорту приватні або приватизовані малі і середні підприємства мають можливість скористатися коштами проектів розвитку експорту, серед яких:

- WNISEF 2017-2021 рр. – співфінансування проектів, які створюють робочі місця в українському приватному секторі шляхом збільшення експорту;

- Cutis Project 2016-2012 рр. забезпечуватиме український бізнес інформацією та технічною допомогою, необхідною для експорту українських товарів до Канади та залучення канадських інвестицій до України;

- Програма ЄБРР для малого бізнесу в Україні надає гранти на консалтингові послуги, допомагає залучити інвестиції, отримати доступ до технічної підтримки та консультацій;

- EU4Business (полегшує отримання фінансування для малого і середнього бізнесу, МСП отримують технічну підтримку для узгодження зі стандартами ЄС, що дозволить їм збільшувати експорт та отримувати вигоду від угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС;

- Fit for partnership with Germany – інструмент підтримки ЗЕД підприємств країн-партнерів, розвиток міжнародних управлінських компетенцій;

- Посольство Королівства Нідерландів в Україні – ознайомча місія для виробників та переробників фруктів, гід та грибів до Нідерландів;

- COSME – конкурентоспроможність підприємств малого та середнього бізнесу, 2014-2020 рр. – пошук партнерів за кордоном, розвиток інновацій та трансферу технологій [5].

Успіх експортної діяльності значною мірою залежить від її кадрового забезпечення. На зовнішніх ринках значно вища конкуренція, ніж на вітчизняному ринку. Щоб за таких умов успішно продавати свій товар, потрібна висока кваліфікація в галузі міжнародної торговельної практики керівника підприємства, а також персоналу, якому доручено здійснювати експортні операції.

Якщо підприємство лише починає експортну діяльність і розглядає її не як епізодичний акт, а як самостійний і довготривалий напрям розвитку, йому заздалегідь слід подумати про комерційну підготовку власних кадрів, надавши їм можливість пройти навчання

у відповідних навчальних закладах. Але оскільки послугами цих кадрів підприємство зможе скористатися пізніше, то на перших порах для зменшення ризику йому доцільно найняти консультантів з експорту. Це вимагає додаткових витрат. Однак тут слід пам'ятати, що зайва економія в найнятті консультантів для організації і планування експортної діяльності на початковій стадії може призвести до великих втрат, які не йдуть в жодне порівняння з витратами на оплату їх послуг.

Чим більші масштаби експортної діяльності підприємства, тим більша існує потреба у знанні персоналом іноземних мов. Звичайно, якщо підприємство здійснює експортні операції рідко і безсистемно, то воно може найняти на певний час перекладача. Але регулярна експортна діяльність вимагає, щоб персонал, який здійснює її, добре володів насамперед англійською мовою і, крім того, бажано ще й мовою країни експорту. У міжнародній торговельній практиці панує вислів: купити товар можна будь-якою мовою, але продавати краще всього рідною мовою клієнта [6].

Кадровий персонал повинен добре знати вітчизняне і міжнародне право, що регулює зовнішньоекономічну діяльність. Адже за порушення чинного законодавства України (свідомо чи несвідомо) до суб'єктів ЗЕД застосовуються спеціальні санкції – тимчасового призупинення ЗЕД або режиму індивідуального ліцензування. Причому індивідуальному ліцензуванню підлягають усі без винятку види ЗЕД. Підприємству-порушнику законодавства (порушення у частині антимонопольних заходів, здійснення недобросовісної конкуренції, застосування демпінгу, порушення обмежень на реекспорт тощо) видається разова індивідуальна ліцензія, за яку потрібно сплачувати державний збір. Вона є підставою для митного оформлення вантажів підприємства, до якого застосовано режим індивідуального ліцензування.

Підприємствам, до яких застосовано санкцію тимчасового призупинення ЗЕД або індивідуального ліцензування, заборонено укладати угоди доручення, комісії, агентські, спільної діяльності, консигнації, дилерські, дистриб'юторські, оренди, найму та інші угоди, які передбачають проведення зовнішньоекономічних операцій іншими способами або на користь інших осіб за дорученням чи через передачу майна у строкове користування з метою проведення ЗЕД.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що аналіз передумов виходу українських підприємств на міжнародний ринок дозволило виділити найголовніші з них: експорт відповідного продукту підприємства потенційно забезпечує вищу прибутковість порівняно з його реалізацією на внутрішньому ринку; підприємству потрібна валюта для придбання за кордоном необхідної техніки, обладнання, які або відсутні на внутрішньому ринку, або мають незадовільну якість; за допомогою експорту підприємство намагається задіяти вільні виробничі потужності або розширити поле своєї діяльності (збільшити посівні площі фруктів та овочів, що використовуються як сировина для подальшої переробки) за рахунок тих галузей, продукція яких має попит за кордоном; підприємство виробляє висо-

коякісні товари, що відповідають світовим стандартам завдяки високій кваліфікації кадрів і запровадженню прогресивної технології, і водночас володіє загальними маркетинговими перевагами.

Список використаних джерел

1. Азов Г.Л., Челенков А.П. Конкурентные преимущества фирмы. М.: «НОВОСТИ», 2000. 256 с.
2. Економічний потенціал виробничих систем: монографія / за ред. О.Ф. Балацького. Суми: Університетська книга, 2016. 973 с.
3. Забелин П.В., Мойсеева Н.К. Основы стратегического управления. Москва: «Маркетинг», 2015. 196 с.
4. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: монографія / за ред. К.В. Ковтуненко, Є.І. Масленнікова. Херсон: Грін Д.С., 2017. 906 с.
5. Котлер Ф. Маркетинг. Менеджмент. СПб.: 2016. 752 с.
6. Тищенко А.Н., Головка О.С. Стратегія управління розвитком підприємства. Харків: ЕДЭНА, 2014. 98 с.

References

1. Azoev G.L., Chelenkov A.P. Competitive advantages of the company. Moscow: News, 2016. 256 p. (in Russian)
2. Economic potential of production systems: monograph / ed. A. F Balatskyi. Sumy: University Book, 2016. 973 p. (in Ukrainian)
3. Zabelin P.V., Moyseeva N.K. Basics of strategic management. Moscow: «Marketing Centre», 2015. 196 p. (in Russian)
4. Innovative economics: theoretical and practical aspects: monograph / ed. K.V. Kovtunencko, Y.I. Maslennikov. Kherson: Hrin D.S, 2017. 906 p. (in Ukrainian)
5. Kotler F. Marketing. Management. Saint Petersburg, 2016. 752 p. (in Russian)
6. Tyshchenko A.N., Holovko O.S. Strategy of enterprise development management. Kharkiv: ADENA, 2014. 98 p. (in Ukrainian)

ГОРИН

Володимир Петрович
v.horyn@ukr.net

УДК 364.052:336.5.01

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНИХ
ТРАНСФЕРТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТА
ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

БУЛАВИНЕЦЬ

Вікторія Михайлівна
v.bulavynets@tneu.edu.uaTHEORETICAL PRINCIPLES OF BUDGET
TRANSFERS AS AN INSTRUMENT OF
PUBLIC WELFARE FINANCIAL
REGULATIONк.е.н., доцент, Тернопільський
національний економічний
університетк.е.н., доцент, Тернопільський
національний економічний
університетDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1).2)**HORYN Volodymyr Petrovych** – PhD in Economics, Associate Professor, Ternopil National Economic University**BULAVYNETS Viktoriia Mykhailivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Ternopil National Economic University

У ринковій економіці бюджетні трансферти отримують широке застосування як інструмент фінансового регулювання суспільного добробуту. Водночас наукові публікації з цієї тематики мають поодинокий характер, а теоретичний базис застосування соціальних бюджетних трансфертів повною мірою не розроблений. У статті розкриті дискусійні підходи до трактування сутності бюджетних соціальних трансфертів, вказано на їх іманентні ознаки та підходи до класифікації. Запропоновано розмежовувати бюджетні трансферти на зовнішні та внутрішні (міжбюджетні), різновидами яких є соціальні бюджетні трансферти. У складі соціальних бюджетних трансфертів запропоновано виокремлювати конкретні та блокові залежно від чіткості встановлених обмежень до їх цільового використання.

* * *

В рыночной экономике бюджетные трансферты получают широкое применение как инструмент финансового регулирования общественного благосостояния. Вместе с тем, научные публикации в этой области носят единичный характер, а теоретический базис применения социальных бюджетных трансфертов до конца не разработан. В статье раскрыты дискуссионные подходы к толкованию сущности бюджетных социальных трансфертов, указаны их имманентные признаки и подходы к классификации. Предложено разделять бюджетные трансферты на внешние и внутренние (межбюджетные), разновидностями которых являются социальные бюджетные трансферты. В составе социальных бюджетных трансфертов предложено выделять конкретные и блочные, в зависимости от четкости установленных ограничений по их целевому использованию.

* * *

The budget transfers are widely used as a tool for financial regulation of public welfare in the market economy. At the same time, there aren't many scientific publications on this problem. The theoretical basis for the use of social budget transfers has not been fully elaborated. There is not the united approach to understanding the nature, features of social budget transfers, their classification.

The purpose of the paper is to deepen the understanding of the essence of the social budget transfers, to characterize their immanent features and approaches to their classification.

The methodological basis of the paper is a dialectical approach to the scientific knowledge of the social budget transfers, which involves the application of general and specific scientific research methods.

The paper reveals the differences between the Ukrainian and foreign science in the study of social budget transfers. It is justified that in the Ukrainian financial science the budget transfers are mainly considered as an instrument of intergovernmental relations and support of local budgets. Instead, the role of budget transfers in public welfare providing is not studied enough. It is proposed to differentiate budget transfers into external and internal (intergovernmental), which are the varieties of social budget transfers. It is found that the key features of social budget transfers are that they have a motivational component and also characterize cash flow from the budget to final recipients, such as individuals or households. As part of social budget transfers, it is proposed to separate the specific and block, depending on the clarity of the established restrictions on their purpose.

Ключові слова: бюджетні трансферти, соціальні трансферти, суспільний добробут, фінансове регулювання, субвенції

Ключевые слова: бюджетные трансферты, социальные трансферты, общественное благосостояние, финансовое регулирование, субвенции.

Keywords: budget transfers, social transfers, public welfare, financial regulation, subsidies

ВСТУП

В умовах утвердження ринкової економіки фінансовий механізм зазнає якісних трансформацій. У доповнення до методів фінансування суспільного розвитку, які полягають у безпосередньому спрямуванні фінансових ресурсів держави та інших суб'єктів економіки на здійснення соціальних виплат, оплату праці у пуб-

лічному секторі, продукування суспільних послуг, реалізацію екологічних ініціатив, ширшого застосування отримує інструментарій, який передбачає непряме втручання у перебіг соціально-економічних процесів за допомогою фіскально-монетарних важелів регулювання. Звуження масштабів публічного сектору, обмеження сфери державного втручання в економіку по-

силює роль фінансового регулювання як методу фінансового впливу на усі аспекти розвитку держави, зокрема на забезпечення суспільного добробуту.

Фінансове регулювання суспільного добробуту найперше передбачає використання фіскальних інструментів. Застосування цього інструментарію регулювання суспільного добробуту полягає у коригуванні елементів фіскальних платежів (бази оподаткування, ставок податку, переліку пільг тощо), що має на меті вплинути на об'ємно-структурні параметри та нап'явленість потоків фінансових ресурсів суб'єктів економіки для їх спрямування на потреби, що визначають рівень суспільного добробуту. Однак поряд із фіскальними інструментами, вагомий потенціал у регулюванні суспільного добробуту закладений також у бюджетних трансфертах.

Літературний огляд

В останні роки спостерігається сплеск наукового інтересу до питань функціонування бюджетних трансфертів, що пов'язане із проведенням реформи місцевого самоврядування, більш відомої як реформа децентралізації. Однак основна увага дослідників концентрується на вивченні бюджетних трансфертів у контексті міжбюджетного вирівнювання фінансової спроможності органів місцевого самоврядування. Відтак у багатьох наукових працях спостерігається звуження змісту та призначення бюджетних трансфертів, зведення їх виключно до одного різновиду, а саме міжбюджетних трансфертів. Натомість соціальні трансферти у вітчизняній науці розглядають переважно як елемент формування доходів населення та інструмент перерозподільчої політики держави, джерела їх фінансування та підходи до структуризації представлені побіжно. Серед поодиноких публікацій останніх років з цієї проблематики доцільно виділити наукові праці О. Комарової, що присвячена розкриттю функціонального призначення соціальних трансфертів [6]; О. Пищуліної, в якій соціальні трансферти представлені як інструмент перерозподільчої політики держави [9]; М. Шавариної, що характеризує соціальні трансферти як елемент доходів домогосподарств [14].

Серед зарубіжної наукової спільноти більш поширеними є дослідження, які присвячені практичним аспектам функціонування соціальних трансфертів. Так, Б. Бредбері, М. Джанті, Л. Ліндаль відзначають залежність рівня бідності дітей з сімей з низькими доходами від рівня ринкових доходів і соціальних трансфертів, який у розрізі окремих країн може суттєво відрізнятися [17]. Е. Барчена-Мартін, М. Бланко-Арана, С. Перез-Морено вказують на вищу ефективність соціальних трансфертів сім'ям з дітьми (допомога у зв'язку із пологами, по вагітності, на дітей та ін.) для зниження рівня бідності дітей порівняно із соціальними трансфертами, орієнтованими на захист доходу. Крім цього, вчені зазначають, що ефективність політики зниження бідності залежить не тільки від рівня суспільних витрат на надання соціальних трансфертів, але й від конфігурації самої системи соціальних трансфертів, водночас універсальних рецептів її побудови для усіх країн немає. Критикуючи надмірну орієнтацію соціальної політики на вирішення проблеми бідності через зростання зайнятості, вчені зазначають, що сама

зайнятість не може бути достатньою умовою для скорочення бідності, оскільки низький рівень оплати праці та нестабільність робочих місць можуть зумовлювати низький рівень життя навіть у працюючого населення [15]. На залежність ефективності соціальних трансфертів від умов їх надання (рівень і методика забезпечення адресності) вказують також Дж. Ноттен та А.-К. Гуїйо. Вони звертають увагу на те, що соціальні трансферти мають вплив не тільки на рівень бідності населення за доходами, але й на ступінь депривації (недоступності) матеріальних благ [18, с. 22-24].

Окрему увагу слід звернути на результати дослідження А. Баррієнтоса та Дж. Скотта, які свідчать, що соціальні трансферти не тільки знижують бідність у поточному періоді, але й дають можливість незаможним домогосподарствам подолати так звану «пастку бідності» в майбутньому. Вплив програм соціальних трансфертів на економічну активність домогосподарств виявляється у трьох аспектах: розширення доступу до кредитів, зокрема програм мікрокредитування; сприяння більш ефективному вкладанню інвестицій (у більш вартісні, але більш ефективні види діяльності); зростання інвестицій у особистий розвиток (освіту, медичні послуги), що веде до зміцнення здоров'я, підвищення продуктивності та кваліфікації працюючих членів сім'ї, а отже їх доходів [16]. Таким чином, А. Баррієнтос та Дж. Скотт спростовують поширену в наукових колах думку, що соціальні трансферти не мають продуктивного характеру і належать до числа інструментів пасивної соціальної політики, покликаних виключно виправляти наслідки бідності.

З огляду на практичний характер наукових праць із проблематики соціальних трансфертів у західній економічній науці та поодинокий характер відповідних публікацій у вітчизняній науковій літературі, питання теоретичного базису бюджетних соціальних трансфертів як інструмента регулювання суспільного добробуту залишається недостатньо вивченим.

МЕТА дослідження полягає у тому, щоб поглибити розуміння сутності бюджетних соціальних трансфертів, охарактеризувати їх іманентні особливості та підходи до класифікації.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Теоретичну основу дослідження складають наукові напрацювання представників вітчизняної та західної фінансової науки з проблематики функціонування бюджетних трансфертів. Методологічну основу наукової статті формує діалектичний підхід до пізнання економічних явищ та процесів, що передбачає застосування спектру загально- та конкретно наукових методів дослідження, зокрема аналізу, синтезу, порівняння, групування та інших.

РЕЗУЛЬТАТИ

Поняття трансферт неоднозначно трактується у сучасній довідковій літературі. Так, Словник української мови за редакцією І. Білодіда визначає трансферт з двох позицій: як переказ іноземної валюти або золота з однієї країни до іншої; передача права володіння цінними паперами іншій особі [11, с. 233]. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови В. Бусела трансферти розглядають більш широко, до-

повноючи вже наведені дефініції додатковими: трансферти – це кошти, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів або з місцевих бюджетів вищого рівня до бюджетів нижчого рівня у вигляді дотацій, субсидій та інших формах. Водночас під трансфертними платежами це джерело визначає процес передачі податкових внесків пенсіонерам, безробітним та іншим незахищеним верствам населення [2, с. 1469]. Отож, можемо констатувати абсолютну змістовну відірваність похідного поняття «трансфертний платіж» від базового терміну «трансферт». Також не виправдано вузьким є саме трактування термін «трансферт», адже зводять його зміст виключно до міждержавного переказу валютних цінностей недоречно.

На думку О. Длугопольського, трансферт (від лат. *transfere* – переносити, переказувати) є процесом передачі матеріальних цінностей між економічними суб'єктами на незворотній та безоплатній основі. Незворотність трансферту передбачає відсутність вимоги до його повернення, бо подавець трансферту втрачає право власності на кошти, проте отримує не грошові вигоди, пов'язані із певною поведінкою одержувача трансферту. Безоплатність трансферту, за позицією О. Длугопольського, означає те, що за користування отриманими коштами не стягується платня [4, с. 210].

Якщо звернутись до наукових напрацювань з тематики функціонування трансфертів, то можна констатувати, що найбільшу увагу вчених привертають такі їх різновиди, як міжбюджетні та соціальні трансферти. Зважаючи на те, що перший термін вказує на сферу функціонування трансфертів, а другий – на їх суспільне призначення, для формування чіткої теоретичної моделі бюджетних трансфертів і розкриття їх ролі у забезпеченні суспільного добробуту, доцільно найперше впорядкувати відповідний понятійний апарат.

У сучасній науковій літературі наявний спектр підходів до трактування сутності міжбюджетних трансфертів. На думку В. Кравченка, вони є головним інструментом організації міжбюджетних відносин, проведення державної регіональної політики; інструментами міжбюджетних відносин виступають дотації, субсидії та субвенції, які регулюють доходи місцевих бюджетів [7, с. 260]. Ю. Радіонов визначає головне завдання трансфертів як розв'язання проблеми вертикальної незбалансованості, що є наслідком невідповідності між відповідальністю за видатки та податко-спроможністю. На його думку, система формування доходів місцевих бюджетів, базована на трансфертах з інших бюджетів, є фактично системою міжбюджетних відносин з надання мінімальної фінансової самостійності тим рівням державної влади, які отримують кошти [10, с. 55]. У цій дефініції, запропонованій до проведення реформи децентралізації, розкрита найважливіша проблема функціонування місцевих фінансів впродовж тривалого часу – високий рівень залежності місцевих бюджетів від трансфертів. Однак зі зниженням гостроти проблеми фінансової самостійності місцевих бюджетів таке трактування міжбюджетних трансфертів втрачає актуальність, а зводити їх призначення виключно до подолання вертикальних дисбалансів, на наш погляд, недоречно.

На думку В. Письменного, міжбюджетні трансферти являють собою бюджетні кошти, що безоплатно та

безповоротно передаються з одного бюджету до іншого для недопущення виникнення або уникнення пострафактум горизонтальних і вертикальних дисбалансів – невідповідності між обсягами бюджетних коштів того чи іншого рівня влади та повноваженнями, які на нього покладені у процесі розподілу компетенцій і відповідальності [8, с. 26]. Водночас, на думку К. Ткач, зводити суть міжбюджетних трансфертів до платежів, покликаних просто збалансувати місцеві бюджети та вирівняти міжрегіональні диспропорції недоречно. Як зазначає К. Ткач, трансферти виступають одним із джерел забезпечення фінансування делегованих із загальнодержавного рівня повноважень, що в єдності із закріпленими загальнодержавними ресурсами формують подвійну модель взаємовідносин державного та місцевих бюджетів. Відтак міжбюджетні трансферти дають змогу забезпечити державну єдність, цілісність фінансової політики, а отже, для них притаманні позаекономічні властивості з площини політико-владних та управлінських процесів [13, с. 98-99].

Т. Боднарук розглядає міжбюджетні трансферти з двох боків: по-перше, як систему фінансових відносин між державним та місцевими бюджетами, між місцевими бюджетами і суб'єктами господарювання та домогосподарствами з приводу планування, формування, розподілу і використання певних бюджетних ресурсів та контролю за їх використанням; по-друге, як організаційно-правову форму мобілізації частини фінансових ресурсів одних рівнів у розпорядження бюджетів інших рівнів як за допомогою податкового розщеплення, так і прямого надання коштів [1, с. 147]. На наш погляд, з семантичних позицій зараховувати до складу міжбюджетних трансфертів, тобто таких, що існують виключно між окремими бюджетами, відносини між бюджетом та суб'єктами господарювання і домогосподарствами, недоречно. Однак у запропонованій дефініції Т. Боднарук вказала на інший різновид бюджетних трансфертів, які залишаються практично поза увагою дослідників, а саме зовнішні бюджетні трансферти. Вони є матеріальним вираженням відносин між бюджетом та фізичними і юридичними особами з приводу виділення з бюджету коштів на певні цілі, передбачені пріоритетами бюджетної політики.

Отже, за організаційною ознакою бюджетні трансферти доцільно розмежовувати на внутрішні (або внутрішньосистемні, оскільки функціонують в межах бюджетної системи) трансферти, які у науковій літературі визначають як міжбюджетні, а також зовнішні бюджетні трансферти, які є матеріальним вираженням взаємодії між бюджетом та суб'єктами економіки (в т.ч. із суб'єктами сектору загального державного управління) поза межами бюджетної системи. На думку О. Длугопольського, самі по собі трансферти не можуть означати безпосередньої зміни у суспільному добробуті, адже передбачають тільки передачу коштів від одного суб'єкта економіки до іншого. Однак, використання бюджетних трансфертів їх одержувачами може сприяти зміні рівня суспільного добробуту [4, с. 210].

Поділяючи наукову позицію К. Ткач, можемо зауважити, що призначення бюджетних трансфертів доцільно характеризувати у вузькому та широкому трактуванні. У вузькому розумінні бюджетні трансферти призначені, по-перше, для усунення горизонтальних і

вертикальних дисбалансів між повноваженнями та ресурсними можливостями органів місцевої влади; по-друге, для створення фінансового підґрунтя і мотивації суб'єктів економіки до діяльності, задля якої надається трансферт. Для прикладу, виділення з бюджету трансферту суб'єкту господарювання для реалізації інвестиційного проекту призначене забезпечити фінансові можливості та мотивацію для його виконання. Або ж, трансферти у формі соціальних виплат населенню покликані спонукати людей до розширення споживання та більш повного задоволення власних потреб, а отже, підвищення рівня життя. У широкому розумінні бюджетні трансферти є інструментом реалізації стратегічних і тактичних пріоритетів фінансової політики уряду, забезпечення повноцінного виконання усіма рівнями владної вертикалі взятих державою на себе зобов'язань перед суспільством.

У науковій літературі представлені багато підходів до розмежування бюджетних трансфертів: за соціально-економічним призначенням, напрямом руху коштів, наявністю обмежень на використання, матеріальною формою надання та ін. Посилаючись на праці Е. Гремліча, О. Длугопольський наводить одну із загальновизнаних типологій бюджетних трансфертів, що передбачають їх поділ на такі типи [4, с. 211]:

– грант-субсидія, який призначений для покриття витрат на продукування суспільних благ в межах певного територіального утворення, коли існує ефекти переміщення вигод. У бюджетній практиці грант-субсидія отримує вираження у трансфертах з державного бюджету у випадку, коли фінансовані з бюджету певної територіальної одиниці економічні блага доступні для мешканців інших територіальних формувань. Іншим прикладом грант-субсидії у вітчизняній бюджетній практиці є трансферти, які передаються між місцевими бюджетами у рамках міжмуніципального спів-

робітництва;

– грант-дотація, який передбачає перерозподіл бюджетних доходів від сплати фіскальних платежів, які більш ефективно адмініструвати на рівні уряду для перерозподілу ресурсів у міждержавному контексті;

– цільовий грант, який виступає інструментом для реалізації зобов'язань уряду щодо забезпечення певного рівня надання державних послуг незалежно від того, з якого бюджету фінансується їх продукування.

На наш погляд, в основу розмежування бюджетних трансфертів має бути покладений функціональний підхід, тобто спрямованість на реалізацію заходів у конкретній сфері життєдіяльності суспільства. Поділяючи поширену серед науковців позицію щодо виокремлення функцій держави вважаємо, що у складі зовнішніх бюджетних трансфертів доцільно виділяти економічні, соціальні, екологічні, інфраструктурні та інші трансферти залежно від того, на які цілі спрямовуються кошти. Однак стосовно внутрішніх (міжбюджетних) трансфертів такий підхід можна застосовувати лише частково, оскільки частина трансфертів не має цільового призначення (дотації) та покликана збалансувати видатки й доходи місцевих бюджетів. Натомість, у цільових міжбюджетних трансфертах (вертикальних та горизонтальних) можливо прослідкувати їх призначення, тому виокремлення серед субвенцій соціальних, економічних, екологічних та інших не викликає складнощів. Водночас у складі цільових трансфертів доцільно виокремлювати конкретні та блокові. До першого різновиду належать цільові трансферти, для яких чітко встановлені обмеження на цільове використання коштів, а саме визначений проект чи захід. Натомість більшість цільових трансфертів у вітчизняній бюджетній практиці мають характер блокових, тобто таких, що передбачають тільки загальні рамкові обмеження на використання коштів (рис. 1).

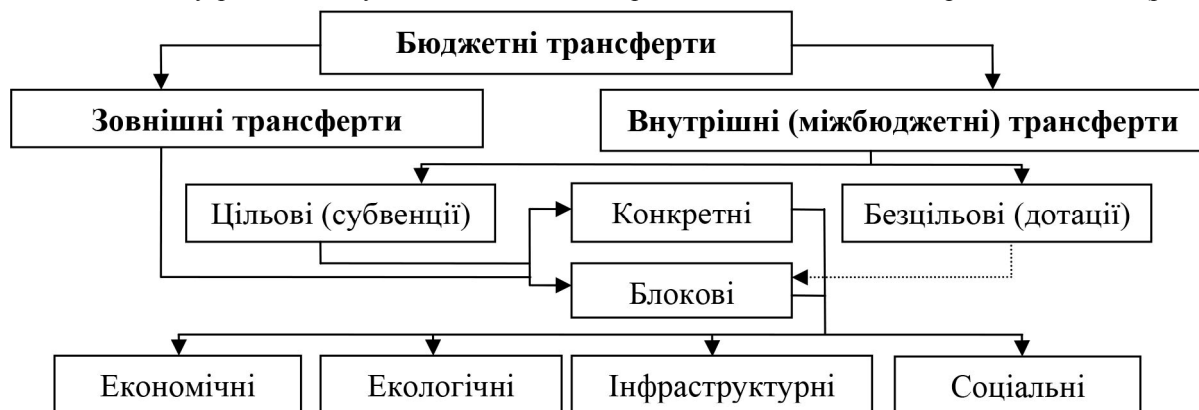

Рис. 1. Місце соціальних трансфертів у системі бюджетних трансфертів [складено автором]

До різновидів блокових цільових трансфертів належать, наприклад, субвенції місцевим бюджетам на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, особам, які не мають права на пенсію, особам з інвалідністю тощо, що надаються єдиним блоком, але призначені для фінансування кількох видів соціальних виплат.

Характерною ознакою безцільових бюджетних трансфертів є те, що вони не передбачають обмежень на використання коштів. Втім впродовж останніх років в Україні отримала використання гібридна форма дотації, яка поєднує ознаки цільового та безцільового трансферту. Призначення додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я полягає у забезпеченні фінансування тих видатків на середню освіту й охорону здоров'я, які не покриваються за рахунок освітньої та медичної субвенції. До таких видатків належать частина поточних видатків на середню освіту, враховуючи видатки на оплату праці непедагогічного персоналу, а також видатки на оплату енергоносіїв закладів охорони здоров'я [5]. Формально

цієї, яка поєднує ознаки цільового та безцільового трансферту. Призначення додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я полягає у забезпеченні фінансування тих видатків на середню освіту й охорону здоров'я, які не покриваються за рахунок освітньої та медичної субвенції. До таких видатків належать частина поточних видатків на середню освіту, враховуючи видатки на оплату праці непедагогічного персоналу, а також видатки на оплату енергоносіїв закладів охорони здоров'я [5]. Формально

наявність цільового призначення цього трансферту дає підстави розглядати його як субвенцію. Однак відмінність додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я від субвенцій полягає у використанні механізму розподілу, що враховує не потребу у коштах на відповідні цілі, а індекс відносної податкоспроможності місцевого бюджету та чисельність населення адміністративно-територіальної одиниці. Аналогічний підхід застосовують при розподілі між місцевими бюджетами базової дотації.

Отже, фактично соціальні трансферти можливо виділити у складі як внутрішніх (міжбюджетних), так і зовнішніх бюджетних трансфертів. Такий підхід дещо суперечить усталеним у вітчизняній науці поглядам на трактування соціальних трансфертів, адже традиційно під ними прийнято розуміти передачу населенню державними та некомерційними установами і організаціями ресурсів у грошовій та не грошовій формі переважно на безоплатній основі.

Соціальні трансферти є складним економічним поняттям. На думку О. Комарової, соціальні трансферти є інструментом державного забезпечення, надаються населенню у натуральному та грошовому вигляді, на безготівковій основі та як пільги або послуги соціально-побутового характеру. Призначення соціальних трансфертів О. Комарова визначає у захисті всіх верств населення під час настання певних обставин, підтриманні умов для реалізації соціального потенціалу особистості, обмеженні соціального розшарування населення за рівнем доходів [6, с. 75]. М. Шаварина характеризує соціальні трансферти як передачу державою певним верствам населення податкових та неподаткових надходжень з державного та місцевих бюджетів у формі видатків та кредитів, призначених для підтримки платоспроможності громадян під час несприятливої економічної ситуації в державі [14, с. 144]. Суперечливу позицію висловлює О. Пищуліна, яка характеризує соціальні трансферти як форму перерозподілу на користь нужденних громадян частини мобілізованих у доходи державних грошових коштів державного бюджету, однак в подальшому вказує на низьку роль соціального страхування у системі соціальних трансфертів [9, с. 20, 24]. Отже, частина науковців пов'язує функціонування соціальних трансфертів виключно із бюджетом, що невинновато звучить їх суть та сферу застосування. В умовах соціально орієнтованої ринкової економіки винятково важливу роль відіграють соціальні трансферти, фінансовані не за рахунок бюджету, а коштів системи соціального страхування. Заразом у теперішній час все більшого значення у вирішенні соціальних проблем набувають соціальні трансферти, здійснювані в рамках програм корпоративної соціальної відповідальності бізнес-структур.

Частина науковців у визначенні соціальних трансфертів наголошують на їх суспільному призначенні чи формі надання. Такий підхід більшою мірою характерний для зарубіжної фінансової науки, однак його застосовують також вітчизняні науковці. Так, Л. Гордієнко визначає соціальні трансферти одним з інструментів перерозподілу доходів в суспільстві, призначення яких полягає у зменшенні рівня диференціації доходів населення і соціальної нерівності [3, с. 38]. Фа-

хівці Національного інституту стратегічних досліджень трактують соціальні трансферти як систему грошових та натуральних виплат населенню, не пов'язаних з його участю у господарській діяльності в даний час або в минулому [12]. Французьке національне бюро статистики у глосарії термінів визначає соціальні трансферти (або соціальні виплати) як натуральні та грошові трансферти особам або сім'ям для полегшення фінансового тягаря захисту від різних ризиків [19]. Дж. Рук, Н. Фріленд, С. Девере характеризують соціальні трансферти як безвідплатну соціальну допомогу, яку надають державні та громадські структури тим, хто живе в бідності або ризикує потрапити у стан бідності (соціальні пенсії, допомоги на дітей, з інвалідності тощо) [20].

На перший погляд, соціальні бюджетні трансферти можна визначити інструментом фінансового забезпечення суспільного добробуту, адже вони, як і різні форми бюджетного фінансування передбачають спрямування бюджетних коштів на визначені суб'єктом управління цілі. Однак, попри зовнішню схожість, між цими інструментами є принципова відмінність, яка характеризує їхнє призначення. Бюджетні соціальні трансферти, як і інші інструменти фінансового регулювання, містять обов'язкову мотиваційну компоненту, тоді як інструменти фінансового забезпечення її не мають. Так, бюджетне фінансування втілює у собі факт виконання державою взятих зобов'язань щодо матеріального забезпечення певних категорій громадян, продукування певних суспільних послуг тощо. Звісно, інші суб'єкти економіки можуть бути залученими до продукування цих благ, а також спрямовувати власні ресурси на їх надання, однак така їх участь має необов'язковий характер.

Натомість головне призначення інструментів фінансового регулювання, в т.ч. бюджетних соціальних трансфертів полягає у тому, щоб спонукати їх одержувача до певних дій, стимулювати його до перерозподілу власних фінансових ресурсів на користь певного виду чи напряму діяльності, що є предметом регулювання. Наприклад, в окремих зарубіжних країнах для стимулювання сімей до накопичення коштів на оплату вищої освіти для їх дітей впроваджено модель персональних освітніх рахунків (Individual Learning Accounts). Вона передбачає співучасть держави у формі податкових пільг та субсидій для домогосподарств, які відкривають такі рахунки. У Бельгії під час відкриття індивідуального рахунку для освіти та розвитку держава здійснює одноразовий внесок у розмірі 1 тис. євро, у Канаді на кожен накопичений долар на освітньому рахунку за програмою LearnSave держава дофінансовує ці накопичення у розмірі 2-3 дол. Таким чином, фінансова допомога з боку держави покликана мотивувати громадян перерозподілити власні ресурси на користь участі у цій програмі, яка має важливе соціальне призначення.

Мотиваційна компонента чітко проліковується також в одному із найважливіших на сьогодні різновидів соціальних бюджетних трансфертів, а саме у житлових субсидіях. Для отримання цього трансферту бенефіціар має відповідати певним критеріям, а порядок його надання передбачає розподіл фінансової відповідальності між реципієнтом та подавцем (у формі

обов'язкової частки сплати вартості комунальних послуг). Крім цього, умови надання житлових субсидій передбачають мотивацію одержувача до більш економного споживання комунальних благ.

Не зважаючи на суперечність підходів вітчизняної та зарубіжної науки до дослідження соціальних трансфертів, можна констатувати, що їх іманентними ознаками є наявність мотиваційної компоненти а також те, що реципієнтом цих трансфертів є населення, як окремі індивіди, так і домогосподарства. У цьому контексті частину міжбюджетних трансфертів, які надходять з державного до місцевих бюджетів на соціальні цілі, а саме освітню та медичну субвенції, недоречно розглядати як соціальні трансфери. По-перше, вони спрямовуються не на соціальні виплати населенню, а по-друге, бенефіціарами таких трансфертів є не фізичні особи, а бюджетні установи, що продукують суспільні послуги. Такі трансфери можна розглядати як складову єдиного ланцюга фінансування суспільних послуг, надання яких гарантоване для усіх громадян незалежно від місця проживання. Фактично вони є інструментом просторового перерозподілу бюджетного фінансування освітніх та медичних послуг з державного до місцевих бюджетів.

Натомість субвенції на соціальний захист населення, зокрема на надання пільг і житлових субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг, виплату різних видів соціальної допомоги (сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, особам з інвалідністю, на дітей сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування тощо), які надходять до місцевих бюджетів, трансформуються в подальшому у відповідні соціальні трансфери. Регуляторний ефект від їх існування полягає у тому, що вони є кінцевою ланкою механізму перерозподілу доходів між різними суспільними верствами, яке реалізує держава задля утримання показників майнового розшарування суспільства у безпечних межах.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати проведеного дослідження відзначимо, що соціальні бюджетні трансфери є однією із важливих складових інструментарію фінансового регулювання суспільного добробуту. Водночас теоретична база їхнього функціонування залишається повною мірою не сформованою. Запропонований підхід до розмежування бюджетних трансфертів дав можливість більш предметно підійти до ідентифікації особливих ознак соціальних бюджетних трансфертів. Іманентними ознаками соціальних бюджетних трансфертів є притаманна їм мотиваційна компонента, що відрізняє їх від інструментів фінансового забезпечення, а також те, що кінцевим бенефіціаром цих трансфертів виступає населення, як окремі індивіди, так і домогосподарства. Чітке розуміння сутності соціальних бюджетних трансфертів відкриває перспективи подальших наукових розвідок, які полягають у виробленні принципів їх ефективного функціонування та пошуку об'єктивних підходів до оцінювання результативності їх впливу на суспільний добробут.

Список використаних джерел

1. Боднарук Т. Ефективність трансфертної політики в системі міжбюджетних відносин. Актуальні проблеми

економіки. 2008. № 5 (83). С. 146-153.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

3. Гордієнко Л. Роль соціальних трансфертів у формуванні доходів населення. Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економіка. 2014. Вип. 36. Ч. II. Т. 1. С. 38-42.

4. Длугопольський О. Перспективи застосування зарубіжних моделей фіскального федералізму в умовах трансформаційної економіки України. Журнал європейської економіки. 2007. Т. 6 (№ 2). С. 198-232.

5. Казюк Я., Демиденко С. Механізм розподілу додаткової дотації на утримання закладів освіти та охорони здоров'я в областях: погляд експертів. Децентралізація: інформаційний портал реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8790>

6. Комарова О. Функціональне призначення соціальних трансфертів в умовах трансформації суспільства. Український соціум. 2008. № 3. С. 75-82

7. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України. К.: «Знання», 1999. 487 с.

8. Письменний В.В. Міжбюджетні трансфери як інструмент фінансового вирівнювання територій. Економіка та держава. 2017. № 6. С. 24-30.

9. Пищуліна О.М. Роль соціальних трансфертів у реалізації перерозподільчої політики держави. Соціально-трудова відносини: теорія та практика: зб. наук. праць. 2012. № 1(3). С. 19-28.

10. Радіонов Ю. Актуальні проблеми розвитку міжбюджетних відносин. Економіка України. 2011. № 5. С. 54-58.

11. Словник української мови / ред. І.К. Білодід. К.: Наукова думка, 1979. Т. 10. 657 с.

12. Соціальні трансфери як чинники вирівнювання добробуту населення України: Аналітична записка. Офіційний веб-сайт Національного інституту стратегічних досліджень. 2017. 24 грудня. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/socialni-transferti-yak-chinniki-virivnyuvannya-dobrobutu>

13. Ткач К. Теоретичні аспекти міжбюджетних трансфертів як інструменту конвергенції економічного та соціального розвитку. Світ фінансів. 2014. № 4. С. 97-102.

14. Шаварина М. Вдосконалення соціальних трансфертів та посилення їх впливу на доходи домогосподарств. Методологічні проблеми фінансової теорії та практики: збірник наук. праць. Тернопіль: THEU, 2014. С. 144-147.

15. Barcena-Martin E., Carmen Blanco-Arana M., Perez-Moreno S. Social Transfers and Child Poverty in European Countries: Pro-poor Targeting or Pro-child Targeting? Journal of Social Policy. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. № 47 (4). pp. 739-758.

16. Barrientos A., Scott J. Social transfers and growth: a review. Global Development Institute Working Paper Series 5208, GDI, The University of Manchester. Chronic Poverty Research Centre 2008. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/127453/WP112_Barrientos-Scott.pdf

17. Bradbury B., Jantti M., Lindahl L. Labour income, social transfers and child poverty, LIS Working Paper Series, No. 707, Luxembourg Income Study (LIS). Luxembourg, 2017. 35 p.

18. Notten G., Guio A.C. The impact of social transfers on income poverty and material deprivation, ImPovE Working Paper N°16/17. Antwerp: Herman Deleeck Centre for Social Policy – University of Antwerp, 2016. 35 p.

19. Social benefits (or social transfers). The National Institute of Statistics and Economic Studies collects, analyses and disseminates information on the French economy and society. URL: <https://www.insee.fr/en/metadonnees/definition/c1562>

20. What are social transfers? / S. Devereux et al. Regional

Hunger and Vulnerability Programme. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ajnYiudZcw0J:https://europa.eu/capacity4dev/file/12912/download%3Ftoken%3DMcPvGtEc+&cd=9&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b-ab>

References

1. Bodnaruk T. The efficiency of transfer policy in the system of intergovernmental relations. Actual problems of the economics. 2008. № 5 (83). pp. 146-153. (in Ukrainian)
2. Large Explanatory Dictionary of the Contemporary Ukrainian Language / ed. V.T. Busel. Kyiv-Irpin: Perun, 2005. 1728 p. (in Ukrainian)
3. Hordienko L. Role of social transfers in the formation of the household income. Collection of scientific works of ChSTU. Series: Economics. 2014. Vol. 36. Part II. Vol. 1, pp. 38-42. (in Ukrainian)
4. Dluhopolskyi O. Prospects of application of foreign models of fiscal federalism in the conditions of transformation economy of Ukraine. Journal of the European Economy. 2007. Vol. 6 (№ 2). pp. 198-232. (in Ukrainian)
5. Kaziuk Y., Demydenko S. Mechanism of allocation of additional subsidy to maintain educational and healthcare institutions in oblasts: expert opinion. Decentralization: information portal for local government reform. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8790> (in Ukrainian)
6. Komarova O. The functional role of social transfers under a transformation of the society. Ukrainian society. 2008. № 3. pp. 75-82 (in Ukrainian)
7. Kravchenko V.I. Local Finance of Ukraine. Kyiv: Znannia, 1999. 487 p. (in Ukrainian)
8. Pysmennyi V.V. Intergovernmental transfers as an instrument of financial equalization of territories. Economy and the state. 2017. № 6. pp. 24-30. (in Ukrainian)
9. Pyshchulina O.M. Role of social transfers in the implementation of the state redistribution policy. Social and Labor Relations: Theory and Practice. 2012. № 1 (3). pp. 19-28. (in Ukrainian)
10. Radionov Y. Actual problems of intergovernmental relations development. Economy of Ukraine. 2011. № 5. pp. 54-58. (in Ukrainian)
11. Dictionary of the Ukrainian language / ed. I.K. Bilodid. Kyiv: Naukova dumka, 1979. Vol. 10. 657 p. (in Ukrainian)
12. Social transfers as factors of equalization of welfare of the population of Ukraine: An analytical note. The official website of National Institute for Strategic Studies. 2017. December 24. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/social-politika/social-transferti-yak-chinniki-virivnyuvannya-dobrobutu> (in Ukrainian)
13. Tkach K. Theoretical aspects intergovernmental transfers as a tool convergence of economic and social development of the state. World of finance. 2014. № 4. pp. 97-102. (in Ukrainian)
14. Shavaryna M. Improving of social transfers and increasing of their impact on household incomes. Methodological problems of financial theory and practice: collection of scientific works. Ternopil: TNEU, 2014. pp. 144-147. (in Ukrainian)
15. Barcena-Martin E., Carmen Blanco-Arana M., Perez-Moreno S. Social Transfers and Child Poverty in European Countries: Pro-poor Targeting or Pro-child Targeting? Journal of Social Policy. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. № 47 (4). pp. 739-758.
16. Barrientos A., Scott J. Social transfers and growth: a review. Global Development Institute Working Paper Series 5208, GDI, The University of Manchester. Chronic Poverty Research Centre 2008. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/127453/WP112_Barrientos-Scott.pdf
17. Bradbury B., Jantti M., Lindahl L. Labour income, social transfers and child poverty, LIS Working Paper Series, № 707, Luxembourg Income Study (LIS). Luxembourg, 2017. 35 p.
18. Notten G., Guio A.C. The impact of social transfers on income poverty and material deprivation, ImPROvE Working Paper №16/17. Antwerp: Herman Deleeck Centre for Social Policy – University of Antwerp, 2016. 35 p.
19. Social benefits (or social transfers). The National Institute of Statistics and Economic Studies collects, analyses and disseminates information on the French economy and society. URL: <https://www.insee.fr/en/metadonnees/definition/c1562>
20. What are social transfers? / S. Devereux et al. Regional Hunger and Vulnerability Programme. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ajnYiudZcw0J:https://europa.eu/capacity4dev/file/12912/download%3Ftoken%3DMcPvGtEc+&cd=9&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b-ab>

КУЗНИК

Андрій Юрійович
kuznik86@gmail.com

УДК 330.322.01.(477)

магістрант, Київський
національний
університет ім. Тараса
Шевченка, УкраїнаУПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УМОВАХ ЗАКОНОДАВЧОГО
РЕГЛАМЕНТУВАННЯ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ІТ ПІДПРИЄМСТВ)INVESTMENT MANAGEMENT UNDER THE LEGISLATIVE REGULATION OF
UKRAINE (THE CASE OF IT COMPANIES)DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1).3)

KUZNIK Andriy Yuriyovych – master, Kyiv National University after Taras Shevchenko

Актуальність дослідження управління інвестиціями в умовах еволюції норм законодавства підтверджується історичним розвитком країн в умовах економічних криз. У статті узагальнено характеристики, що визначають норми інвестиційного законодавства та впливають на його розвиток. Підсумовані переваги та розбіжності (суперечності) у правовому регулюванні інвестиційних процесів в Україні, визначено їх вплив на розвиток інвестицій. Дослідження управління інвестиціями на прикладі ІТ підприємства дозволило запропонувати модель управління інвестиціями, що враховує компоненти інвестиційного процесу від ідеї створення, реалізації інноваційного ІТ продукту до звітування перед інвесторами.

* * *

Актуальность исследования управления инвестициями в условиях эволюции норм законодательства подтверждается историческим развитием стран в условиях экономических кризисов. В статье обобщены характеристики, определяющие нормы инвестиционного законодательства и влияющие на его развитие. Сделан вывод о преимуществах и расхождениях (противоречиях) в правовом регулировании инвестиционных процессов в Украине, определено их влияние на развитие инвестиций. Исследование управления инвестициями на примере ИТ предприятия позволили предложить модель управления инвестициями, которая учитывает компоненты инвестиционного процесса от идеи создания, реализации инновационного ИТ продукта до отчетности перед инвесторами.

* * *

Introduction. Development of the information technology industry in Ukraine under economic crisis proves the relevance of research on further increase in investment in this area. The proper management of investment processes requires sophisticated methods fostering the information and technological revolution and being a decisive factor in overcoming the crisis.

The purpose of the paper is to establish the relationship between the stages of investment management when creating an innovative product in the field of information technology under the stable and uniform investment legislation. The use of deductive method, analysis and synthesis allowed solving the task according to the purpose of the study.

Results. The study of the investment law evolution in Ukraine in terms of investment policy, principles of investment activity and objects of investment activity allowed determining its impact on the investment climate. Certain steps are defined to improve the latter with regard to the international norms implementation in Ukraine. The positive aspects of the investment legislation norms that regulate investment relations and issues complicating the legal regulation of investor protection at the level of investment organization at the enterprise are analyzed. The conclusion is drawn on the investment management peculiarities in the production process of the IT enterprise taking into account both the innovation product nature and the adaptability of the investment organization model to the environment of external legal norms defined for the object, its services or IT services and internal management regulations based on key reference management systems (ISO). Ensuring the proper investment management creates strategic value for the enterprise, investors and users of the innovative product.

Conclusion. As established, under the proper investment process management for the innovative product development, IT enterprises can achieve their strategic development goals and enhance competitiveness. The investment management model for IT enterprise is suggested, which contains four stages of the investment process: research of potential investment market in the field of IT, preparatory work to introduce investments in production, investing in innovative product development (IT), displaying of investment results. Internal factors (components) are provided for each of the steps to ensure the result of investment development.

Ключові слова: інвестування, інвестиційне законодавство, управління інвестиціями, етапи інвестування, інвестиційний процес, інноваційний ІТ продукт

Ключевые слова: инвестирование, инвестиционное законодательство, управление инвестициями, этапы инвестирования, инвестиционный процесс, инновационный ИТ продукт

Keywords: investment, investment law, investment management, stages of investment, investment process, innovative IT product

ВСТУП

Значна увага до інвестицій пов'язана з тим, що вони відіграють важливу роль у найглибших основах ринкової економіки і впливають на процес економічного зростання у країні загалом. На сьогоднішній день ін-

вестиції є основним інструментом, що забезпечує умови подолання поточної ситуації економічної кризи, забезпечення технологічного прогресу, а також підвищення рівня економічних показників на макро- та мікрорівні. Найбільш ефективним механізмом соціально-

економічної трансформації є активізація інвестиційних процесів на рівні підприємства. Інвестиційна політика держави відіграє важливу роль у становленні та розвитку економіки України, тому тема дослідження є актуальною. За допомогою правильного спрямування інвестиційної політики можна досягти економічних успіхів – стимулювання зростання виробництва, розвиток нових технологій, посилення розвитку окремих галузей тощо.

Дослідження практиків та науковців, статистичні дані свідчать, що одним із найефективніших шляхів пожевлення інвестиційної діяльності в Україні є імпорт міжнародних інвестицій. Це пов'язано з відсутністю коштів для проведення структурної та інвестиційної політики країни у її пріоритетних напрямках.

Інвестиційна політика держави є одним з найважливіших елементів економічної стратегії країни і визначається її цілями та завданнями. Державна політика, спрямована на залучення міжнародного інвестиційного капіталу відповідно до логіки економічних реформ, виходить з необхідності максимальної підтримки структурної перебудови виробництва в умовах кризи, а також завершення розпочатих ринкових реформ (як от земельна реформа), значне зростання інвестиційної активності приватних та державних інвесторів.

Підприємства сфери інформаційних технологій (ІТ) є важливими учасниками економічного розвитку країни завдяки їхньому внеску у створення робочих місць, їх участі у зростанні продуктивності. Галузь інформаційних технологій України демонструє стрімке зростання. У 2019 р. надходження податкових платежів та єдиного соціального внеску від ІТ-індустрії сягнули 16,7 млрд. грн. порівняно з 13 млрд. грн. у 2018 р. Загальний обсяг інвестицій у підприємства ІТ сфери в Україні в 2019 р. склав 544 млн. дол., що у 6,8 разів більше ніж у 2016 р. (80 млн. дол.) [6].

Ці дані дозволяють нам поставити проблему, що орієнтує дослідження на завдання оцінки організації впровадження інвестицій в створення інноваційного продукту ІТ як фактор підвищення конкурентоспроможності з урахуванням впливу інвестиційної політики України.

Інвестування у підприємства, які здатні сприяти інформаційно-технологічній революції усіх галузей для економіки країни є вирішальним фактором подолання кризи. Однак існує певний консенсус стосовно того, що інвестиції належним чином не будуть впроваджені у діяльність підприємства і не забезпечать їх освоєння для просування нових технологій та продуктів у своїх стратегіях покупки й продажу. Тому у даному дослідженні ми прагнули проаналізувати зовнішнє середовище сприяння інвестиційним процесам разом з певними організаційними моделями управління ІТ підприємства та формування конкурентоспроможності на основі реалізації і освоєння інвестицій.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Написання статті ґрунтується на аналізі нормативно-правових документів, що регулюють інвестиційні відносини. Були також проаналізовані важливі зміни законодавства України, які регулюють інвестиційні відносини.

Враховуючи кризові явища світової економіки, сьогодні посилюються конкуренції між державами за залучення інвестицій. Тому для забезпечення структурних перетворень економіки та в умовах обмежених внутрішніх джерел фінансування стає важливим джерелом для реалізації нової інвестиційної політики держави, спрямованої на забезпечення високих темпів економічного зростання та підвищення ефективності економіки.

У статті нами оцінюється модель управління у сфері інформаційних технологій, що дозволяє генерувати конкурентоспроможність в умовах проаналізованого законодавства. Таке завдання було поставлене, виходячи з необхідності продемонструвати взаємозв'язок між інвестиціями в ІТ і можливістю забезпечити реалізацію інвестицій відповідно до чинного законодавства.

МЕТА дослідження полягає в тому, щоб продемонструвати взаємозв'язок між етапами управління інвестиціями у створенні інноваційного продукту у сфері інформаційних технологій за умови стабільного та уніфікованого інвестиційного законодавства.

Дослідження ґрунтується на дедуктивному методі, оскільки у контексті роботи спочатку передбачається, що інвестиції можливі за умови сприятливого законодавчого клімату, що є прямим генератором створення нових цінностей, за умови ефективних стратегій управління.

РЕЗУЛЬТАТИ

Практично у всіх країнах, включаючи Україну, реалізація інвестиційних проєктів, у т.ч. за іноземної участі, регулюється законодавством, розробляється державна стратегія розвитку та підтримки інвестицій. Зокрема створюються умови для формування сприятливого інвестиційного клімату у країні та сприятливих умов для іноземних інвесторів.

Історія людства свідчить, що в кризовий період розвитку передових країн вони здійснили економічний прорив за допомогою активного використання інвестицій. В історичному контексті відомі економічні феномени Голландії у XVI ст., Англії у XVII ст., Німеччини у XIX ст. та 40-х рр. XX ст., Японії після її розгрому у II світовій війні, коли успішний розвиток на основі вдалої інвестиційної політики дозволив вивести ці країни за короткий проміжок часу у передові лідери.

Для України залучення іноземних інвестицій є актуальним з дати незалежності, через відсутність власних коштів на відновлення пріоритетних сфер діяльності, для зміцнення фінансової стабільності та покращення статусу країни на світовій арені.

Дослідження Міжнародного валютного фонду, яке щорічно обчислює обсяг прямих іноземних інвестицій зарубіжних країн, зазначає, що іноземні інвестиції можуть розглядатися як прямі іноземні інвестиції, якщо це передбачає придбання понад 10 % внеску у статутний капітал підприємства і дозволяє інвестору контролювати і управляти інвестиційним об'єктом.

Отже, прямі іноземні інвестиції стають довгостроковим інструментом розвитку економіки з однієї сторони і створенням нових інноваційних продуктів з іншої сторони, коли інвестор контролює та управляє ін-

вестицією на підприємстві.

Таким чином, на початку слід зазначити, що у світі існують різні підходи та методи щодо оцінки потоків інвестицій та різні визначення стосовно цієї концепції [1, с. 65].

Процеси розробки національної інвестиційної політики переважної більшості держав все більше орієнтуються на нові стратегії розвитку. У даний час всі країни прагнуть залучити інвестиції (і зокрема іноземні) з метою посилення власного виробничого потенціалу та сталого розвитку.

Висока інвестиційна активність є необхідною умовою розвитку економіки, успішного проведення структурних реформ, формування виробничого потенціалу на новій науково-технічній основі, зміцнення конкурентних позицій на світовому ринку.

Ситуація така, що великі держави з потужним промисловим потенціалом у складному, диверсифікованому виробництві володіють власними, та вже недостатніми внутрішніми ринками, а основою для успішного розвитку та підвищення його конкурентоспроможності є єдиний розширений економічний простір. Природно, розширення компаній в умовах усунення національних бар'єрів та більшої відкритості світових ринків стає імперативом часу, оскільки на світовому просторі міждержавні бар'єри для руху товарів, послуг та факторів виробництва все більше ослаблюються і приватні підприємства розповсюджують принципи господарської діяльності.

Про різке зростання ролі зовнішньоекономічних факторів у розвитку світової ринкової економіки яскраво свідчать темпи розвитку світової торгівлі та експорту капіталу у вигляді прямих приватних інвестицій, які в період після другої світової війни суттєво перевищили темпи зростання світового продукту та промислового виробництва. У 80-ті рр. ХХ ст. темпи зростання прямих іноземних інвестицій були в чотири рази більшими, ніж темпи зростання світового виробництва і втричі – світової торгівлі.

Приплив іноземного капіталу до будь-якої держави, а також ефективність інвестицій визначається наявністю факторів інвестиційної «привабливості» економік країн-одержувачів, тобто факторів, що враховуються інвесторами під час розробки інвестиційної стратегії в новий ринок. До них належать політичні, економічні, соціальні, фінансові, організаційно-правові, а також соціально-культурні та географічні фактори. Поєднання цих факторів, властивих країні-отримувачу, називається її інвестиційним кліматом. Несприятливий інвестиційний клімат у країні перевищує ризик інвестування, оскільки країна-одержувач несе більші витрати через відсутність значних інвестицій та низької ефективності оборотних коштів. Систематичний погляд на фактори, що впливають на інвестора, є важливим елементом розвитку державної політики для залучення та використання капіталу, а також дає можливість зрозуміти мотивацію іноземного партнера.

Перший пік інтересу до прямих іноземних інвестицій в Україні з'явився в середині 1990-х рр. Саме тоді були зроблені важливі кроки для покращення інвестиційного клімату країни, включаючи створення законодавчої бази.

Інвестиційне законодавство в Україні вдоскона-

лювалось на шляху до врегулювання наступних відносин: основні напрями інвестиційної політики, принципи інвестиційної діяльності, об'єкти інвестиційної діяльності, основи державного регулювання інвестиційної діяльності, ліцензування інвестиційної діяльності, особливості оподаткування у сфері інвестиційної діяльності, страхування інвестиційних ризиків, організаційно-правові форми інвестиційної діяльності, інвестиційні договори, інвестиційні проекти (розроблення та впровадження), відповідальність інвесторів за порушення інвестиційного законодавства.

У більшості країн світу існує концепція інноваційного та інвестиційного клімату. Вона характеризується такими рисами як співучасть (для інвесторів та підприємств, об'єктів інвестицій) та складність. Ця концепція включає такі фактори, як політична, правова та економічна ситуація в країні, а також соціальний клімат. З метою покращення інноваційного та інвестиційного клімату у країні у 2017 р. Україна приєдналась до декларації про міжнародне інвестування і ТНК ОЕСР і членство в Інвестиційному комітеті цієї організації. Це забезпечило імплементацію у країні міжнародних стандартів здійснення інвестиційної діяльності, усунуло обмеження в частині сфер, де іноземне інвестування заборонено і забезпечило сприятливий режим для ТНК. Це впровадження масштабного пакету стимулів для залучення нової хвилі інвестицій та транснаціональних корпорацій.

У нашій країні система інвестиційного законодавства постійно вдосконалюється. Так, з 2016 р. Національним банком знято суворий контроль за здійснення іноземних інвестицій. Це дало змогу українським банкам самостійно регулювати взаємовідносини з клієнтами у цій сфері. На зміни у законодавстві вплинули такі фактори, як динаміка економічної кон'юнктури у країні та світі, необхідність усунення прогалин та колізій у законодавстві та правоохоронній практиці, інших питань. Багато проблем, з якими стикається Україна, з погляду інноваційного розвитку та організації інвестиційної діяльності на підприємстві можна усунути за допомогою якісної законодавчої бази.

Загалом кажучи про позитивні сторони норм інвестиційного законодавства, які регулюють інвестиційні відносини, необхідно зупинитися на деяких питаннях, які ускладнюють правове регулювання захисту прав інвесторів на рівні організації інвестування на підприємстві. Так, безпекова складова інвестиційної діяльності не відображена у ключовому законодавстві (Закон України «Про інвестиційну діяльність») [3]. А норми Закону України «Про режим іноземного інвестування» регламентують визначення територій, на яких діяльність іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється та сектори, на які не поширюються державні гарантії захисту іноземних інвестицій, коли змінюється чинне законодавство (оборона, забезпечення громадського порядку, охорона довкілля) [4].

У сучасних умовах, коли в Україні докладаються всі можливі зусилля для забезпечення відновлення економіки в умовах погіршення ситуації на внутрішньому та світових ринках, державна інвестиційна політика стала одним із ключових питань. Тому інвестиційна політика України спрямована як на раціона-

льне, ефективне використання інвестицій, так і на створення сприятливого інвестиційного клімату для окремого підприємства.

Законодавство, як правило, регулює відносини інвесторів, як потенційних підприємців. Можливо, це визначення є не зовсім правильним, оскільки не всі інвестори є підприємцями, і не кожна інвестиційна діяльність є підприємницькою. Інвестиції можуть бути внесені не тільки на об'єкти підприємницької діяльності, але й в інші види діяльності, – головне, щоб вони були спрямовані на отримання прибутку чи доходу в майбутньому. Наприклад, придбання особами нерухомості, предметів мистецтва, антикваріату, беручи до уваги, що їх ціна постійно зростає, – це вигідна інвестиція, що може приносити прибуток (дохід) у майбутньому. Це визнається як інвестиція у всьому світі, але ці об'єкти не є об'єктами підприємницької діяльності. Отже, обмежувати у законодавстві об'єкти інвестиційної діяльності сферою підприємницької діяльності не доцільно. Так само придбання акцій або облігацій є інвестиційним фінансуванням, але окремих інвестор автоматично не стає підприємцем, його статус не змінюється, а отже, такі межі об'єктів інвестиційної діяльності не виправдані.

Зазначені розбіжності та суперечності у правовому регулюванні спричиняють певні труднощі у реалізації норм законодавства стосовно інвестування, однак на підприємствах реалізуються моделі управління інвестиціями, які виступили об'єктом нашого дослідження у контексті виробництва ІТ продукту.

У сучасному суспільстві інформаційні технології стали інструментами ефективності, продуктивності, конкурентоспроможності та розвитку компаній, і країни усвідомили важливість їх впровадження у виробничому секторі, тому інвестиційні процеси є успішними і очікуваними в цій сфері.

Деякі автори, такі як M. Asgarkhani, E. Correia, A. Sarkar [7] зазначають, що попри успішність і прибутковість інвестицій у сфері впровадження нових комп'ютерних технологій, відсутня чітка державна політика і підтримка інвестицій. Незважаючи на те, що підприємства сфери інформаційних технологій сприяють підвищенню продуктивності, організаційних змін і росту нових галузей, інвестування у діяльність компаній є складним процесом, який включає в себе безліч ризиків та аспектів, які повинні бути прийняті до уваги (M.R. Fazlida, J. Said [8]).

Якщо розглядати інвестиційний процес у розрізі підприємства (наприклад, сфери ІТ), то можна зазначити наступне. Модель управління інвестиціями (що прийнята на підприємстві) довгостроково підтримує розширення ІТ-стратегій, гарантує створення стратегічних цінностей, а також інвестицій у технології, що є об'єктами виробничого процесу (наприклад створення програмного продукту на нових платформах).

Варто відмітити, що визначення ІТ-стратегії недостатньо для створення цінностей. З погляду виконання стратегічних дій – це те, що потребує певної організації інвестиційного процесу. Для його виконання необхідно створити низку умов, які охоплюють описані у наукових дослідженнях етапи управління процесами та персоналом з урахуванням сфери технологій (R.

S. Moghadam, R. Colomo-Palacios [9]). Ці умови наступні:

- підприємство має визначитися зі стратегічною метою інвестиції, яку ІТ-спеціалісти згенерували як доступну для досягнення цінність, узгоджену з іншими цілями підприємства;

- на рівні керівництва приймається виробництво інвестиційного ІТ продукту як ІТ-стратегія – не просто інструмент забезпечення бізнес-процесів, а стратегія використання доступних ресурсів внаслідок витрачання інвестицій.

- організація ІТ-бізнесу має враховувати новітні технологічні досягнення, а інвестиції підтримувати розробку інноваційного продукту;

- персонал підприємства разом з керівником інвестиційного проекту має бути висококласним професіоналом, що підтверджується його участю у професійних організаціях.

Для реалізації норм законодавчої бази щодо можливостей інвестиційної діяльності у даному дослідженні нами проаналізовано моделі формування послідовності впровадження інвестицій на прикладі виробничого процесу ІТ підприємства. Головне завдання організації такого інвестування, на нашу думку, є підвищення конкурентоспроможності ІТ продукту. А у науковій площині – перевірка адаптованості до практики окремих теорій щодо результативності інвестицій, запропонованих різними авторами [1, 5].

Нами проаналізовано модель управління інформаційними технологіями, яка представляє єдину організацію виробничого процесу, об'єднує найкращі можливості для реалізації стратегічного управління. Ця модель полегшує розвиток управління інформаційними технологіями у процесі освоєння інвестиційних коштів, що створює стратегічну цінність для підприємства, інвесторів та користувачів інноваційного продукту.

Модель, що динамічно відображає усі етапи виробничого процесу, покликана сприяти вдосконаленню управління інвестиціями, підтримувати виробничі процеси для досягнення більшої ефективності та прозорості їх виконання, обґрунтоване адміністрування та контроль інвестиційних ресурсів, а також представляє об'єктивну та сучасну інформацію для прийняття рішень на усіх рівнях керівництва та виробничих процесів. Нами запропоновано змодельоване поетапне відображення інвестиційного процесу з урахуванням його компонентів для цілей ідентифікації важливих контрольних точок в управлінні інвестиціями в ІТ сфері (рис. 1).

Специфіка управління інвестиціями у розробці продукту сфери інформаційних технологій – це не тільки реалізація роботи людських ресурсів (на усіх етапах інвестиційного процесу, як відображено на рис. 1) та необхідного обладнання (комп'ютерів, серверів, мережі та встановлення програмного забезпечення). Це набагато більш складний процес, що має бути розроблений методологічно, коли спеціалісти, виконавці повинні забезпечити, щоб інформаційні та комунікаційні технології створили нову цінність під час виконання їхніх завдань (про що вказують компоненти інвестиційного процесу, рис. 1).

Етапи інвестиційного процесу	Компоненти інвестиційного процесу
СТВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ	ПРОЦЕС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ
Ідея: створення та реалізація інноваційного ІТ продукту Розвиток інновацій	
1. Дослідження потенційного ринку інвестицій в сфері ІТ	Вивчення запитів на інноваційну ІТ продукцію
2. Підготовчі роботи до реалізації інвестицій у виробництві	
Вивчення передумов: - аналіз, проектування, документування; - моделювання, експеримент - ідентифікація ризиків.	Запити зовнішнього середовища Техніко-технологічний потенціал Науково-технічний персонал
Проведення емпіричних практичних досліджень - пошуки інноваційних розробок; - розробка технічної пропозиції.	Потреби зовнішнього середовища Ідеї на рівні проектів Наявність науково-технічного персоналу
3. Інвестування у розробку інноваційного продукту (ІТ)	Підготовка проекту для інвестицій
Дослідницька діяльність Оформлення документації на продукт (технологію) як предмету інвестування Використання інвестиційних коштів у процесі виробництва	Розрахунок потреб Придбання ідеї Параметри впровадження
4. Відображення результатів інвестування	Підсумки виробництва інноваційного продукту (технологій)
Фінансування матеріально-технічного забезпечення виробництва Забезпечення технологій процесу виробництва Тестування першого зразка (експериментальні роботи) Маркетинг нового ІТ продукту (ІТ технологій) Звітування перед інвесторами і користувачами	Показники використання основних та оборотних засобів, персоналу Пуско-налагодження виробничого процесу Навчання персоналу Виробничий процес Маркетингові дослідження

Рис. 1. Модель управління інвестуванням виробництва (на прикладі ІТ підприємства) [складено автором]

Висновок Г.В. Берляк про те, що «недосконалість організаційних положень управління перешкоджає ідентифікації у ній інвестиційної складової для вдосконалення підходів до організації забезпечення інвестиційної безпеки» [2, с. 11], спонукав врахувати у даній моделі елементи інформаційної складової для безпеки інвестицій.

Специфіка управління інвестиціями у виробничому процесі ІТ підприємства враховує не лише характер інноваційного продукту, але й адаптованість моделі організації освоєння інвестицій середовища зовнішніх правових норм, визначених для об'єкта, його послуг або послуг ІТ та внутрішніх регламентів управління, що ув'язані з основними еталонними системами управління (наприклад, ISO 9000 або ISO 14000).

Пропонована модель прагне продемонструвати, що інвестиції в ІТ продукти підприємств, які прагнуть засновувати процеси їх впровадження та освоєння на організаційних засадах управління інформаційними технологіями, отримують конкурентну перевагу перед компаніями в тому ж секторі бізнесу. Ця модель надає фактори управління інвестиціями на чотирьох етапах виробництва продукту та внутрішні чинники (компоненти), які забезпечують результат.

Дослідження показало, що інвестиції в ІТ підприємства можуть досягти своєї мети, що забезпечить позитивний вплив на конкурентоспроможність, за умов належного управління інвестиційним процесом виробництва інноваційного продукту.

ВИСНОВКИ

Позитивний вплив норм чинного законодавства для підтримки та захисту інвесторів, проаналізовані у дослідженні, та проблемні питання застосування норм законодавства дозволили спроектувати модель управління інвестиційною діяльністю на прикладі динамічної сфери економіки – сфери інформаційних технологій.

Проведені дослідження показали, що з кожним роком кількість заходів державної підтримки інвесторів на рівні законодавства збільшується, але їх якість залишає бажати кращого. Це не має зупиняти інвестиції, і для досягнення інвестиційної привабливості для потенційних іноземних та національних інвесторів потребує подальшого вдосконалення у частині імплементації міжнародних норм.

Оскільки інвестор стикається з додатковими труднощами та проблемами, спричиненими специфікою впровадження інвестицій на підприємстві, нами запропоновано модель управління за етапами та ключовими компонентами, які враховують специфіку виробництва на прикладі ІТ підприємства. Ці пропозиції можуть зацікавити потенційного інвестора у реалізації великих інноваційних проектів у нашій країні.

Надалі, для майбутніх досліджень слід розглянути більш глибокий аналіз даних відносно внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на результат моделей управління інвестиціями, з огляду на конкретний сектор впровадження інвестицій.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Інвестиційна безпека. Фінанси України. 1998. №9. С. 60-70.
2. Берляк Г.В. Обліково-аналітичне забезпечення інвестиційної безпеки підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09. Житомир, 2015. 21 с.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
4. Закон України «Про режим іноземного інвестування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
5. Мороз М.О. Детермінанти інвестиційної безпеки України. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2017. № 2. С. 28-35
6. Тренди росту IT Асоціація "IT Ukraine". URL: <https://itukraine.org.ua/eksport-ukrainskogo-it-za-2019-rik-zris-na-30.html>
7. Asgarkhani M., Correia E., Sarkar A. An overview of information security governance. 2017 International Conference on Algorithms, Methodology, Models and Applications in Emerging Technologies (ICAMMAET). Chennai, 2017, pp. 1-4. URL: <https://doi.org/10.1109/ICAMMAET.2017.8186666>
8. Fazlida M.R., Said J. Information Security: Risk, Governance and Implementation Setback. Procedia Economics and Finance. 2015. № 28. pp. 243-248. URL: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01106-5](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01106-5)
9. Moghadam R.S., Colomo-Palacios R. Information security governance in big data environments: A systematic mapping. Procedia Computer Science. 2018. № 138. pp. 401-408. URL: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2018.10.057>

References

1. Baranovskyi O.I. Investment Security. Finance of Ukraine. 1998. № 9. pp. 60-70. (in Ukrainian)
2. Berliak H.V. Accounting and analytical support of investment security of enterprises: thesis ... cand. econ. sciences: 08.00.09. Zhytomyr, 2015. 21 p. (in Ukrainian)
3. The Law of Ukraine «About investment activity». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (in Ukrainian)
4. Law of Ukraine «On Foreign Investment Regime». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian)
5. Moroz M.O. Determinants of Investment Security of Ukraine. Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Economy series. 2017. № 2, p.28-35 (in Ukrainian)
6. IT Trends Association «IT Ukraine». URL: <https://itukraine.org.ua/eksport-ukrainskogo-it-za-2019-rik-zris-na-30.html> (in Ukrainian)
7. Asgarkhani M., Correia E., Sarkar A. An overview of information security governance. 2017 International Conference on Algorithms, Methodology, Models and Applications in Emerging Technologies (ICAMMAET). Chennai, 2017, pp. 1-4. URL: <https://doi.org/10.1109/ICAMMAET.2017.8186666>
8. Fazlida M.R., Said J. Information Security: Risk, Governance and Implementation Setback. Procedia Economics and Finance. 2015. № 28. pp. 243-248. URL: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01106-5](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01106-5)
9. Moghadam R.S., Colomo-Palacios R. Information security governance in big data environments: A systematic mapping. Procedia Computer Science. 2018. № 138. pp. 401-408. URL: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2018.10.057>

ПЕТРИШИН

Наталія Ярославівна
natalya.petryshyn@gmail.com

УДК 338.24:339.543

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ
МИТНИХ ОРГАНІВ З
ПІДПРИЄМСТВАМИ ШЛЯХОМ
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙTHE IMPROVEMENT OF CUSTOMS
AUTHORITIES INTERACTIONS WITH
ENTERPRISES ON THE BASE OF
INNOVATIVE TECHNOLOGIES
IMPLEMENTATIONк.е.н., доцент, Національний
університет "Львівська
політехніка"

МЕДВІДЬ

Роман Володимирович
rmedvsd@gmail.comстудент, Національний
університет "Львівська
політехніка"DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\).4](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1).4)**PETRYSHYN Nataliia Yaroslavivna** – PhD in Economics, Associate Professor, National University "Lviv Polytechnic"**MEDVID Roman Volodymyrovych** – student, National University "Lviv Polytechnic"

Проведене дослідження підтвердило, що проникнення та швидке поширення інформаційних технологій призвело до диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків, де митні відносини набули іншого характеру, а використання інноваційних технологій набуває щоразу більшого значення. У роботі вперше запропоновано класифікацію інноваційних митних технологій митного контролю з виокремленням продуктових та процесних; розроблено модель взаємодії митних органів з підприємствами на основі впровадження інноваційних технологій; сформовано критерії присвоєння підприємству спеціального коду, що дає «зелене світло» і можливість для прийняття швидкого рішення в пункті пропуску низовими підрозділами митної служби.

* * *

Проведенное исследование подтвердило, что проникновение и быстрое распространение информационных технологий привело к диверсификации внешнеэкономических связей, где таможенные отношения приобрели иной характер, а использование инновационных технологий приобретает все большее значение. В работе впервые предложена классификация инновационных таможенных технологий таможенного контроля с выделением продуктовых и процессных; разработана модель взаимодействия таможенных органов с предприятиями на основе внедрения инновационных технологий; сформированы критерии присвоения предприятию специального кода, что дает «зеленый свет» и возможность для принятия быстрого решения в пункте пропуска низовыми подразделениями таможенной службы.

* * *

Introduction. Establishment of foreign economic relations between the countries in the field of customs activity involves the mutual use of methods of foreign economic activity regulation. The penetration and rapid spread of information technologies, the development of the transport system, and scientific research have led to the diversification of foreign economic relations, where customs relations have acquired a different character and the use of innovative technologies is becoming increasingly important.

The purpose of the paper is to study the peculiarities of innovative processes occurring in the customs authorities and to determine the directions of improving communications with enterprises using innovative technologies.

Results. It is found out that a lot of foreign customs authorities use various innovations, including radio frequency scanning, block chain technologies, laser technologies, biometric tunnels, "smart entry", drones, virtual assistant, flying SpectroDrones and others. The classification of innovative customs technologies of customs control which are divided on product and process technologies is offered in the scientific work, thus product customs innovative technologies allow to receive and analyze information even before the crossing of the customs border or the arrival of the vehicle at customs, and process technologies provide an opportunity to conduct customs inspection more effectively. The developed model is aimed to improve the interaction between customs bodies and the enterprises on the basis of implementation of innovative technologies and formation of criteria of assignment of the special code to the enterprise that gives "green light" and possibility of making a quick decision at the checkpoint by the lower divisions of the customs service.

Conclusion. The main factor of the improvement of the interaction of customs authorities with enterprises based on the introduction of innovative technologies is the complete computerization and informatization of the entire customs process, as well as the accumulation and use of customs history to identify goods and participants of the FEA, which create a potential threat to the security of the FEA.

Ключові слова: митні органи, інноваційні технології, впровадження митних інновацій, взаємодія митних органів з підприємствами, митний контроль, митне оформлення

Ключевые слова: таможенные органы, инновационные технологии, внедрение таможенных инноваций, взаимодействие таможенных органов с предприятиями, таможенный контроль, таможенное оформление

Keywords: customs authorities, innovative technologies, customs innovations introduction, interaction of customs authorities with enterprises, customs control, customs clearance

ВСТУП

Відповідно до Кіотської конвенції процес митного контролю та процедури митного оформлення мають

здійснюватися за максимального полегшення умов для міжнародної торгівлі, за дотримання безпеки на належному рівні [1, с. 164; 2]. Реалізація конвенційних положень спрямована на прискорення зовнішньоторго-

вельного обігу і створення умов, які сприяють законній торгівлі, що веде до зниження обсягів митного контролю товарів і транспортних засобів, котрі переміщуються через митний кордон.

Інтенсивний розвиток інноваційних технологій, активізація співпраці з країнами-членами Європейського Союзу вимагає модернізації митних органів України, котра б базувалася на ефективних управлінських рішеннях відносно зовнішньоекономічної діяльності як вітчизняних, так і закордонних товаровиробників [3; 4].

Наукові дослідження у сфері шляхів впровадження інновацій у митні органи здійснювали К.С. Жадько, Л.М. Івашова, Л.І. Кийда, Т.В. Корнева, О.О. Мужев, Н.П. Стафеева та ін. Сферою наукових інтересів іноземних дослідників C.I. Hsu, R. Polenakovic, M. Raus, T. Rizov, H.H. Shih, W.C. Wang та ін. стало вивчення проблемних питань відносно впровадження інноваційних технологій, а зокрема RFID-технологій та Blockchain-технологій у закордонні митні органи. Але питання визначення основних способів та методів впровадження інноваційних технологій у митні органи України з метою удосконалення співробітництва між митницею та суб'єктами підприємницької діяльності є наразі не вирішене.

МЕТА роботи полягає у дослідженні особливостей інноваційних процесів, що відбуваються у митних органах та визначення напрямів удосконалення комунікацій з підприємствами з використанням інноваційних технологій.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Використана методика дослідження: загальновідомі методи пізнання (спостереження, аналізування, порівняння, синтезу тощо) у формуванні всіх основних положень досліджуваної сфери; метод графічного моделювання у розробленні моделі взаємодії митних органів з підприємствами на основі впровадження інноваційних технологій.

РЕЗУЛЬТАТИ

З метою підвищення ефективності роботи державних інституцій, а зокрема й митних органів, необхідне міцне підґрунтя у вигляді якісно сформованої системи інноваційно-аналітичного забезпечення. Саме завдяки такого роду системі можна створити адекватний за функціональними ознаками комплекс інноваційних модулів, що вкотре підтверджує, наскільки новий етап розвитку митної системи є недосяжним без застосування передових технологій [5; 6].

На сьогодні чимало країн впровадили у роботу митних органів різноманітні інновації, зокрема найпопулярнішими є [7; 8, с. 71-93]: радіочастотне сканування, blockchain-технології, лазерні технології, біометричні тунелі, «розумний вхід», безпілотники, віртуальний помічник, літаючі SpectroDrones та ін.

Значного поширення у роботі митних органів набули літаючі дрони, які з висоти можуть виявляти вибухонебезпечні речовини, саморобні вибухові прилади, а також наркотики, мінерали та інші біологічні субстанції. Завдяки вбудованим системам електрооптичних механізмів, камер, спектрометрів та інших приладів безпілотні дрони можуть здійснювати аналіз речовин у режимі реального часу [8, с. 71-93]. Зовсім не-

очікувано, але «розумні» окуляри від компанії Google широко використовуються у митних цілях, зокрема для сканування контейнерів на контрольно-пропускних пунктах. Така технологія спрощує та пришвидшує роботу митниці, адже інспектори у режимі реального часу отримують рентгенівські знімки вмісту контейнерів і завдяки спеціальній програмі та отриманій інформації, працівники митниці отримують всі необхідні дані для прийняття рішення відносно подальших дій із товаром [8, с. 71-95].

В умовах динамічного розвитку торгівлі швидкість перевезення та митного оформлення, а також безпеність є рівноважливими. Створення належного рівня безпеки у постачанні товару, доставлення його щонайшвидшим способом, запобігання порушення законодавства спричинили значне зацікавлення митних органів інноваціями [9]. За таких умов RFID-технологія (радіочастотна ідентифікація) може використовуватися для пришвидшення та спрощення митних формальностей пов'язаних з митним оформленням та контролем з дотриманням належного рівня безпеки. Чимало митниць різних країн світу використовують RFID-мітки у своїй діяльності [10, с. 507]. Такі мітки мають вигляд мікросхеми, що складаються з інтегральної схеми, антени та підкладки.

Використання RFID-технологій, з одного боку, сприяє міжнародній торгівлі, скорочуючи тривалість процедури митного оформлення, а з іншого – надає можливість контролю над незаконним ввезенням / вивезенням та переміщенням наркотичних речовин, прекурсорів, зброї та комерційним обігом товарів, що були випущені з порушенням митних правил. Митні органи матимуть детальну інформацію про рух товару, тому зможуть прийняти рішення ще до його моменту прибуття до митниці призначення, що значно підвищує ефективність роботи митниці [10, с. 510-511; 11].

Чимало скарг на роботу митниці звучить через довгий час очікування на процес митного оформлення та невеликий час його проведення [12]. Це спричиняє зниження ефективності від здійсненої операції для суб'єктів зовнішньої торгівлі. За таких умов будь-яке вдосконалення існуючих та нововведення митними органами за допомогою системи RFID-технологій вплине на ефективність роботи митниці. Також RFID-технології широко застосовуються в митній діяльності для контролю за перевезенням товару у режимі транзиту: під час руху транспортного засобу відбувається визначення координат та затрачений час перевезення через певні ділянки маршруту [10, с. 515]. RFID-мітки є альтернативою звичайних митних пломб, цілісність яких перевіряється на митницях призначення.

У зв'язку із широким спектром інноваційних технологій, що використовуються у митній справі необхідним завданням є розроблення їх класифікації (рис. 1). Інноваційні митні технології за змістом їх використання варто поділити на продуктові (до яких, наприклад, відносяться: віддалений випуск, технології попереднього інформування про товари АСІ та пасажирів АРІ, автоматизовані системи «Єдине вікно» та «Смарт-митниця» тощо), і процесні (Homo-scan, які є технічними засобами митного контролю; і RFID-технології та Blockchain-технології виступають засобом ідентифікації).

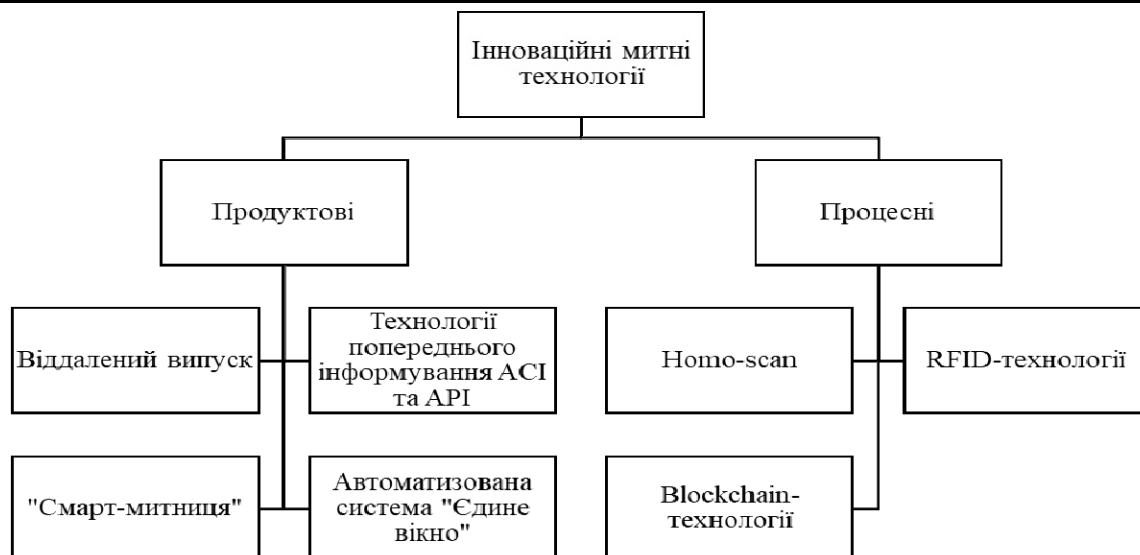

Рис. 1. Класифікація інноваційних митних технологій митного контролю
[розроблено та сформовано авторами]

Водночас продуктові митні інноваційні технології дозволяють отримувати та аналізувати інформацію ще до моменту перетину митного кордону чи прибуття транспортного засобу на митницю призначення, що дозволяє значно скоротити тривалість процедури митного оформлення, а процесні технології надають можливість ефективніше проводити огляд під час митного контролю.

Переваги від впровадження у діяльність митних органів інноваційних технологій варто розглядати з погляду суб'єктів зовнішньої торгівлі та самих митних органів. Для суб'єктів таке застосування системи проявляється у підвищенні ефективності управління ланцюгами поставок шляхом прийняття оперативних рішень, а також внаслідок прискорення зовнішньоторговельної операції відбувається економія фінансових, часових та трудових ресурсів. Для митниць через впровадження інноваційних технологій зростає ефективність роботи служби з огляду на скорочення часу, необхідного для здійснення митного оформлення та митного контролю; підвищується рівень ефективності використання технічних та людських ресурсів митниці; мінімізується людський фактор у прийнятті рішення відносно випуску товару.

У модернізації митних органів шляхом впровадження інновацій варто врахувати, що наразі Україна інтегрується у європейський економічний та правовий простір, тому повинна дотримуватися вимог ЄС стосовно інноваційної політики та інформаційної безпеки [13; 14]. Тому вже зараз митниці необхідно налагоджувати та зміцнювати прямі і зворотні зв'язки зі суб'єктами господарської діяльності, вирішити чимало питань, що стосуються національної інформаційної інфраструктури, створити спеціалізовані інформаційно-аналітичні модулі та системи, пришвидшити процес осучаснення матеріально-технічної бази та забезпечити надійний захист інформації.

Для вдосконалення взаємодії митних органів з підприємствами на основі впровадження інноваційних технологій підприємства повинні відповідати таким критеріям:

1) готовність до проходження повного митного документального офлайн оформлення і митного контролю у реальних умовах прикордонних пунктів пропуску, такий статус підтверджується місцевою митницею;

2) позитивна «митна історія»;

3) підприємство не повинно мати претензій від інших державних структур, а перед митним органом забезпечувати надійність і дисциплінованість під час перевезення вантажів;

4) повинна бути повторюваність показників товарів, що ввозяться і вивозяться, з країни походження товарів, у класифікації товарів, у правильності оформлення документів, визначення митної вартості, тобто того, що можна назвати «позитивним і стабільним іміджем».

Основним результатом застосування даних вимог є присвоєння підприємству спеціального коду, що дає «зелене світло» і прийняття швидкого рішення у пункті пропуску низовими підрозділами митної служби.

Зазначений код формується митним представником і містить основні характеристики товару. Рекомендовану модель взаємодії митних органів з підприємствами на основі впровадження інноваційних технологій можна зобразити у вигляді (рис. 2).

Уніфікована послідовність реалізації митних процедур така:

1) підприємство надає у пункті пропуску інвойс з раніше поставленим кодом, надає інші товаросупровідні документи;

2) митний інспектор митниці, застосовуючи сканер, заносить у комп'ютерну систему дані за кодом підприємства;

3) аналітична система розшифровує код і порівнює розшифровані дані про товар з інформацією у системі і аналізує на відповідність до критеріїв контролю;

4) через 5-10 секунд аналітична система автоматично приймає рішення: позитивне або негативне. За умови видачі позитивного рішення товар вважається вже оформленим повністю; за негативного – партія товару піддається додатковим процедурам контролю.

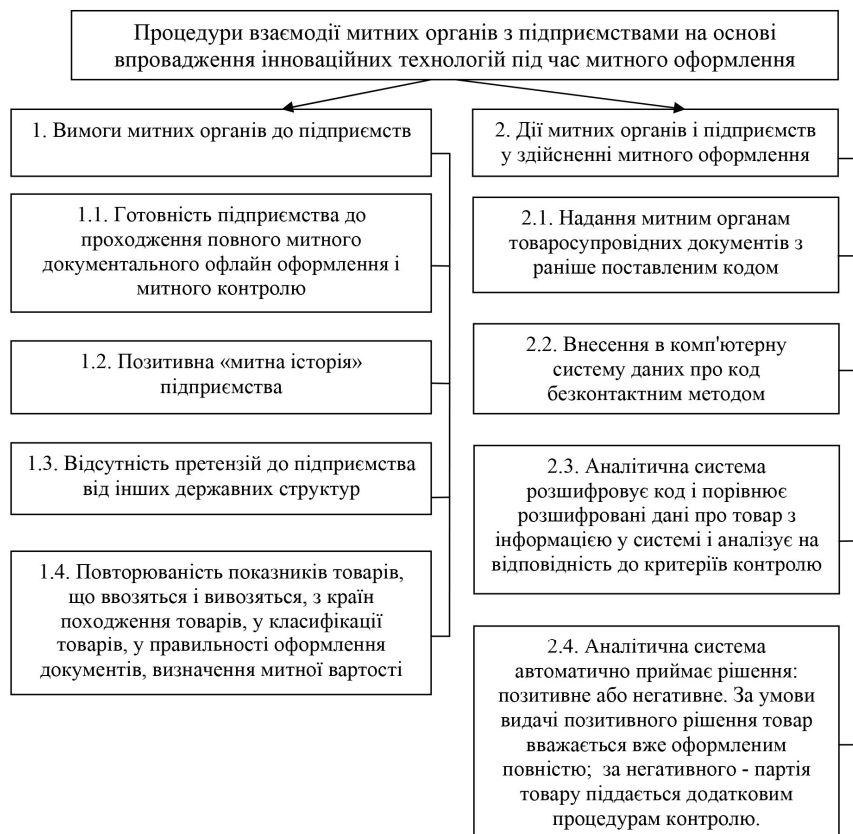

Рис. 2. Рекомендована модель взаємодії митних органів з підприємствами на основі впровадження інноваційних технологій [розроблено та сформовано авторами]

Рішення автоматизованої системи легалізується спеціальним штампом на інвойсі, що наноситься технічним способом, і який є обов'язковим за даною партією товару до використання всіма учасниками подальшого транспортування.

Висновок зі сказаного вище: головним фактором вдосконалення взаємодії митних органів з підприємствами на основі впровадження інноваційних технологій виступає повна комп'ютеризація та інформатизація всього митного процесу, а також накопичення і використання митної історії для ідентифікації товарів і учасників ЗЕД, які створюють потенційну загрозу для безпеки ЗЕД.

Отже, інноваційні технології, а зокрема RFID-технології, забезпечують безпеку перевезень, а також є ефективним засобом у боротьбі з контрабандною продукцією. Сучасні технології дозволяють застосовувати мінімальні заходи у здійсненні митного контролю, оскільки заздалегідь надають інформацію про дотримання маршруту, встановленого митними органами, а також про відповідність товарів, заявленим відомостям у митних документах.

ВИСНОВКИ

Інноваційний розвиток країни значною мірою перебуває у залежності від ступеня реалізації її митної політики. Спрямовані зусилля на інтенсифікацію розвитку інформаційних технологій впливають на формування сучасної митної політики України. Використання інформаційних технологій та спеціального комп'ютерного обладнання сприятиме подальшому розвитку міжнародної торгівлі, дозволить регулювати транспортні процеси, забезпечить гармонізацію мит-

них процедур, таким способом сприяючи ефективному обміну інформаційними даними, що ведеться між митницями країн, надасть реальну можливість застосовувати високотехнологічні можливості телекомунікаційних та інформаційно-комп'ютерних систем у реалізації митного декларування, відкриє глобальний доступ ІТ-систем до інформації, що міститься у світовій системі безпеки.

Переваги від впровадження у діяльність митних органів інноваційних технологій варто розглядати з погляду суб'єктів зовнішньої торгівлі та самих митних органів. Для суб'єктів таке застосування системи проявляється у підвищенні ефективності управління ланцюгами поставок шляхом прийняття оперативних рішень, а також внаслідок прискорення зовнішньоторговельної операції відбувається економія фінансових, часових та трудових ресурсів. Для митниці через впровадження інноваційних технологій зростає ефективність роботи служби з огляду на скорочення часу, необхідного для здійснення митного оформлення та митного контролю; підвищується рівень ефективності використання технічних та людських ресурсів; мінімізується людський фактор у прийнятті рішення відносно випуску товару.

Список використаних джерел

1. Мужев О.О. Вплив митної політики на розвиток національної економіки: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Запоріжжя, 2019. 189 с.
2. Івашова Л.М., Кийда Л.І. Діджиталізація митних процедур: сучасний стан та перспективи розвитку митної справи. Публічне управління та митне адміністрування. Серія: Державне управління у сфері державної безпеки та митної справи. 2019. № 3. С. 218–231.

3. Стратегічні ініціативи розвитку служби до 2020 року. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/prezentatsiyni-materiali/331527.html>

4. Стафеєва Н.П. До питань про впровадження управлінських інновацій в системі «Митниця - бізнес». *Економіка нового світу*. 2017. № 1. С. 55–67.

5. Бех В., Коцур Є. Електронне врядування у контексті світових тенденцій соціального розвитку. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 75. С. 201–204.

6. Стояновський А.Р., Тимняк З.С. Державна підтримка розвитку інноваційної інфраструктури в Україні. *Науковий вісник Н/ТУ України. Серія економічна*. 2016. № 26. С. 131–136.

7. Івашова Л.М., Кийда Л.І. Спрощений митний контроль у контексті економічної безпеки: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Державне управління»*. 2012. №1. С. 146–152.

8. Raus M. Diffusion of Business-to-Government IT Innovations: The Case of e-Customs: Doctoral dissertation / The University of St. Gallen. St. Gallen, Switzerland, 2018. 267 p.

9. Мужев О.О. Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційного простору національної економіки в межах реалізації митної політики. *Стратегії економічного розвитку. Серія: Інфраструктура ринку*. 2018. № 23. С. 403–410.

10. Hsu C.I., Shih H.H., Wang W.C. Applying RFID to reduce delay in import cargo customs clearance process. *Computers & Industrial Engineering*. 2009. № 57. pp. 506–519.

11. Polenakovik R., Rizov T. Benefits of Introducing RFID Technology in the Customs Procedures. *Olympus ICSC: 1st Olympus International conference on supply chains, (Katerini, Greece, 1-2 October 2011)*. Katerini, 2011. pp. 1-9.

12. Кузяків О., Федець І. Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу 2018/2019. *ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»*. 2019. С. 42–55.

13. Жадько К.С., Майорова І.М., Андрусенко Г.М. Митні інновації в сучасній поставці товарів за системою «точно в термін». *Науковий погляд: економіка та управління*. 2016. № 2. С. 32–44.

14. Корнева Т.В. Модернізація митної служби України в умовах євроінтеграції. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 1. С. 191–193.

References

1. Muzhev O.O. The influence of customs policy on the development of the national economy: diss. ... cand. econ. sciences: 08.00.03. Zaporizhzhia, 2019. 189 p. (in Ukrainian).

2. Ivashova L.M., Kyida L.I. Digitalization of customs

procedures: the current situation and prospects of customs development. *Public Administration and Customs Administration. Series: Public Administration in the Field of State Security and Customs*. 2019. № 3. pp. 218–231. (in Ukrainian).

3. Strategic Initiatives for Service Development by 2020. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/prezentatsiyni-materiali/331527.html> (in Ukrainian).

4. Stafeieva N.P. Issues of introduction of administrative innovations in the «Customs – Business». *New World Economy*. 2017. № 1. pp. 55–67. (in Ukrainian).

5. Bekh V., Kotsur Ye. Electronic government in the context of world social progress trends. *Hileia: scientific bulletin*. 2013. № 75. pp. 201–204. (in Ukrainian).

6. Stoianovskiy A.R., Tymniak Z.S. State support of innovation infrastructure in Ukraine. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2016. №26. P. 131–136. (in Ukrainian).

7. Ivashova L.M., Kyida L.I. Simplified customs control in the context of economic security: problems and solutions. *Bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine. Series: Public Administration*. 2012. № 1. pp. 146–152. (in Ukrainian).

8. Raus M. Diffusion of Business-to-Government IT Innovations: The Case of e-Customs: Doctoral dissertation / The University of St. Gallen. St. Gallen, Switzerland, 2018. 267 p.

9. Muzhev O.O. Ways of implementation of innovation investment space of the national economy in the areas of realization of customs policy. *Economic development strategies. Series: Market Infrastructure*. 2018. №23. pp. 403–410. (in Ukrainian).

10. Hsu C.I., Shih H.H., Wang W.C. Applying RFID to reduce delay in import cargo customs clearance process. *Computers & Industrial Engineering*. 2009. № 57. pp. 506–519.

11. Polenakovik R., Rizov T. Benefits of Introducing RFID Technology in the Customs Procedures. *Olympus ICSC: 1st Olympus International conference on supply chains, (Katerini, Greece, 1-2 October 2011)*. Katerini, 2011. pp. 1-9.

12. Kuziakiv O., Fedets I. Trade Facilitation in Ukraine, estimates and expectations of business 2018/2019. *NGO «Institute for Economic Research and Policy Consulting»*. 2019. pp. 42–55. (in Ukrainian).

13. Zhadko K.S., Maiorova I.M., Andrusenko H.M. Customs innovations in the modern supply of goods on a «just in time» system. *Scientific perspective: economics and management*. 2016. № 2. pp. 32–44. (in Ukrainian).

14. Korneva T.V. Modernization of customs service of ukraine in the conditions of eurointegration. *Comparative analytical law*. 2015. № 1. pp. 191–193. (in Ukrainian).

РУБАН
Ліна Олегівна
lina.ruban@ukr.net

УДК 657.422

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

IMPROVEMENT OF THE METHOD OF FACTOR ANALYSIS OF EFFICIENCY OF USING THE MATERIAL RESOURCES

к.е.н., доцент, Харківський
торгівельно-економічний
інститут Київського
національного торговельно-
економічного університету

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\).5](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1).5)

RUBAN Lina Olehivna – PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv Trade and Economic Institute of KNTU

У статті досліджено різні авторські підходи до формування системи показників аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів, у результаті якого було виявлено, що більшість фахівців роблять акцент на оцінці ефективності виробничого споживання матеріальних ресурсів. Значна увага також приділяється прибутковості використання матеріалів (матеріалорентабельності). Однак здатність матеріальних ресурсів, трансформуючись у матеріальні витрати, генерувати дохід (матеріалодоходність), майже не досліджується. У роботі досліджено зв'язок між показниками прибутку, доходу від реалізації продукції та обсягу матеріальних та побудовано факторну модель матеріалорентабельності.

* * *

В статье исследованы различные авторские подходы к формированию системы показателей анализа эффективности использования материальных ресурсов, в результате которого было выявлено, что большинство специалистов делают акцент на оценке эффективности производственного потребления материальных ресурсов. Значительное внимание также уделяется прибыльности использования материалов (материалорентабельности). Однако способность материальных ресурсов, трансформируясь в материальные затраты, генерировать доход (материалодоходность), почти не исследуется. В работе исследована связь между показателями прибыли, дохода от реализации продукции и объема материальных затрат и построена факторная модель материалорентабельности.

* * *

Introduction. It is necessary to carry out systematic accounting and qualitative analysis to maintain a sufficient level of provision of the enterprise with material resources and their efficient use. Issues of analysis of material resources are of great practical importance and significant impact on production activities, as it is a prerequisite for further development of production in enterprises.

The purpose of the paper is to study the relationship between profit, sales revenue and material costs and to create a factor model of material profitability.

Results. The paper investigates various author's approaches to the formation of a system of indicators of analysis of efficiency of material resources, as a result of which it was found that most experts focus on assessing the efficiency of production consumption of material resources, and use such indicators as specific consumption of materials, return materials, the ratio of the growth rate of manufactured (sold) products and material costs, the share of material costs in operating costs. At the same time, the ability of material resources, transforming into material costs, to generate income (material yield), is almost not studied. However, the efficiency of material resources is determined not only by the rationality of their use in the production process. In market conditions, in order to maintain a high level of competitiveness of the enterprise, it is advisable to study the ability of material resources to generate income and profit. For this purpose, you can use indicators of inventory turnover, material yield and material profitability. The transformation of the material profitability formula made it possible to show the dependence of this indicator on material profitability and profitability of sales.

Conclusion. For effective management of resource potential of the enterprise it is necessary to solve the following tasks: to estimate the level of efficiency of use of material resources; to study the change of generalized and private indicators that affect the efficiency of material resources; to investigate the influence of individual factors on the level of efficiency of materials use. The presented factor model of material profitability allows to reveal the reasons of change of this indicator and to draw qualitative conclusions of use of material resources at the enterprise.

Ключові слова: матеріальні ресурси, матеріальні витрати, ефективність, матеріаломісткість, матеріаловіддача, матеріалорентабельність, матеріалодоходність

Ключевые слова: материальные ресурсы, материальные затраты, оборачиваемость, эффективность, материалоемкость, материалотдача. Материалорентабельность, материалодоходность

Keywords: material resources, material costs, efficiency, specific consumption of materials, return materials, material profitability, material yield

ВСТУП

Запаси сировини та матеріалів складають основу матеріально-технічного забезпечення будь-якого підприємства та входять до складу його виробничого потенціалу. Для підтримання достатнього рівня забезпечення підприємства матеріальними ресурсами та ефективного їх використання необхідно здійснювати

систематичний облік та якісний аналіз.

Питання аналізу матеріальних ресурсів мають важливе практичне значення та значний вплив виробничу діяльність, оскільки це є передумовою подальшого розвитку виробництва на підприємствах. Якісна організація аналізу матеріальних ресурсів є інформаційним підґрунтям ефективного їх менеджменту, а тому відіграє значну роль в управлінні виробничо-господар-

ською діяльністю будь-якого суб'єкта господарювання та в контролі за збереженням матеріальних цінностей. Як наслідок, у сучасних умовах господарювання об'єктивно виникла необхідність удосконалення існуючої практики організації аналізу забезпеченості матеріальними ресурсами та ефективності їх використання.

МЕТА роботи полягає у дослідженні зв'язку між показниками прибутку, доходу від реалізації продукції та обсягу матеріальних витрат та побудові факторної моделі залежності матеріалорентабельності від рентабельності продажу та матеріалодоходності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною базою дослідження стали наукові праці фахівців з аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємствах. Під час написання статті було використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналізу, синтезу, теоретичного узагальнення – для дослідження та систематизації авторських підходів до формування системи показників аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів та для формування теоретичних висновків; моделювання факторних систем – для побудови факторної моделі матеріалорентабельності.

РЕЗУЛЬТАТИ

Виробництво будь-якого виду продукції (робіт, послуг) пов'язано з використанням матеріальних ресурсів. Матеріальні ресурси певного асортименту та якості є основою і необхідною умовою виконання програми випуску і реалізації продукції (робіт, послуг), зниження собівартості. Комплексне використання ресурсів, їх раціональний витрата, застосування більш дешевих і ефективних матеріалів є найважливішим напрямком збільшення випуску продукції і покращення фінансового стану.

Оновлення асортименту, розширення виробничих можливостей обумовлює зростання потреби у матеріальних ресурсах. Господарюючи суб'єкти споживають величезну кількість матеріальних ресурсів, різних за видами, марками, сортами, розмірами. Номенклатура і асортимент споживаних матеріальних ресурсів залежать від номенклатури і складності продукції. Номенклатура матеріалів дає можливість правильно систематизувати і групувати розрахунки потреби в одних і тих же матеріалах.

Матеріальні ресурси – це різні види сировини, матеріалів, палива, енергії, комплектуючих і напівфабрикатів, які господарюючий суб'єкт закуповує для використання у господарській діяльності з метою випуску продукції, надання послуг і виконання робіт.

Матеріальні ресурси переходять до матеріальних витрат, які представляють собою сукупність матеріальних ресурсів, використовуваних у процесі виробництва. У загальній сукупності витрат на виробництво вони складають приблизно 70 %, що є свідченням високої матеріаломісткості продукції. Зниження матеріаломісткості продукції є найважливішим напрямком поліпшення роботи, оскільки економне витрачання всіх видів ресурсів забезпечує зростання виробництва і зниження собівартості.

Ефективне використання матеріальних ресурсів є

головним фактором успішної діяльності організацій, основним завданням яких є підвищення прибутку. В результаті ефективного використання матеріальних ресурсів знижується собівартість продукції, що зі свого боку впливає на її конкурентоспроможність.

Одним з інструментів раціонального використання матеріальних ресурсів є оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства. Для вирішення поставленого завдання застосовується система показників, що характеризують ефективність використання матеріальних ресурсів підприємства. Однак наразі у науковому середовищі не сформовано єдиного підходу до складу показників аналізу використання матеріальних ресурсів підприємств, що показано у табл. 1.

З даних табл. 1 видно, що більшість фахівців під час формування системи показників оцінки використання матеріальних ресурсів роблять акцент на ефективності виробничого їх споживання, застосовуючи такі показники, як матеріаломісткість, матеріаловіддача, коефіцієнт співвідношення темпів зростання виробленої (реалізованої) продукції і матеріальних витрат, питома вага матеріальних витрат у собівартості.

Найчастіше фахівці рекомендують наступні узагальнюючі показники ефективності використання матеріальних ресурсів.

1. Матеріаломісткість – показує, скільки матеріальних витрат потрібно або фактично доводиться на виробництво одиниці продукції. Для того щоб визначити цей показник потрібно суму матеріальних витрат поділити на вартість виробленої продукції. Цей показник дає найбільш об'єктивну оцінку ефективності використання матеріальних ресурсів.

2. Матеріаловіддача – це показник, зворотний матеріаломісткості, який характеризує віддачу матеріалів, тобто скільки вироблено продукції з кожної гривні спожитих матеріальних ресурсів.

3. Коефіцієнт співвідношення темпів зростання виробленої (реалізованої) продукції і матеріальних витрат характеризує динаміку матеріаловіддачі. Значення цього коефіцієнта більше за 1 свідчить про зростання матеріаловіддачі, а менше за 1 – навпаки, про її зниження.

4. Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції визначається відношенням суми матеріальних витрат до повної собівартості виробленої продукції.

На наш погляд, заслуговує уваги також коефіцієнт матеріальних витрат, який обчислюється відношенням фактичної суми матеріальних витрат до планової. Даний коефіцієнт дозволяє зробити висновки про те, наскільки економно витрачаються матеріали у процесі виробництва.

Застосування узагальнюючих показників дозволяє отримати лише загальне уявлення про рівень ефективності використання матеріальних ресурсів та резервах його підвищення. Більш конкретну інформацію забезпечують приватні показники, які використовуються для характеристики ефективності споживання окремих видів матеріальних ресурсів, а також для характеристики рівня матеріаломісткості окремих виробів. Приватними показниками можуть бути: сировиномісткість, металомісткість, паливомісткість, енергоємність тощо.

Таблиця 1

Авторські підходи до формування системи показників аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів

Показники	Багрий К.Л. [1]	Волкова Н.А., Волчек Р.М., Гайдаєнко О.М. [2]	Волошина С.В. [3]	Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник Ю.М. [5]	Колесниченко А.Ю. [6]	Маліков В.В. [7]	Рябоконь Ю.С., Томчук О.Ф. [8]	Савицька Г.В. [9]	Шпирко О.М., Семенова С.М. [10]	Разом
Матеріаловіддача	+	+	+	+	+	+	+	+	+	9
Матеріаломісткість	+	+	+	+	+	+	+	+	+	9
Коефіцієнт співвідношення темпів зростання виробленої (реалізованої) продукції і матеріальних витрат	+	+	+	+		+		+		6
Питома вага матеріальних витрат в операційних витратах (собівартості)		+	+	+		+		+	+	6
Коефіцієнт матеріальних витрат							+	+		2
Прибуток на 1 грн. матеріальних витрат (матеріалорентабельність)		+	+	+	+	+		+	+	7
Матеріалодохідність					+					1
Коефіцієнт оборотності запасів				+			+			2
Коефіцієнт використання матеріалу	+		+		+				+	3
Питома матеріаломісткість	+			+		+		+		4
Паливомісткість		+	+					+		3
Енергомісткість		+						+	+	3
Металомісткість		+	+					+		3
Сировинномісткість			+					+		2
Інші	+			+	+		+		+	5

Також в аналізі раціональності конструкцій виробів можуть використовуватись поняття конструктивної та параметричної матеріаломісткості [4].

Водночас під параметричною матеріаломісткістю розуміється кількість витрачених матеріалів на одиницю ведучого технічного параметра (потужність, продуктивність тощо), тобто для розрахунку параметричної матеріаломісткості електричного двигуна потрібно величину витрачених матеріалів розділити на потужність двигуна.

Конструктивна матеріаломісткість показує чисту вагу виробу на одиницю ведучого технічного параметра, тобто для її розрахунку для електричного двигуна потрібно чисту вагу двигуна розділити на його потужність. Різниця між параметричною і конструктивною матеріаломісткістю визначається рівнем втрат матеріальних ресурсів у виробництві.

Однак ефективність використання матеріальних ресурсів визначається не лише раціональністю їх використання у виробничому процесі. У ринкових умовах задля підтримання високого рівня конкурентоспроможності підприємства доцільно досліджувати здатність матеріальних ресурсів генерувати дохід та прибуток. З цією метою можна застосовувати показники оборотності запасів, матеріалодохідності та матеріалорентабельності.

Прибутковості використання матеріалів, що характеризується показником прибутку на 1 грн. матеріаль-

них витрат (матеріалорентабельності) у науковій літературі приділяється значна увага. Однак здатність матеріальних ресурсів, трансформуючись у матеріальні витрати, генерувати дохід майже не досліджується. На наш погляд, розрахунок суми доходу на 1 грн. матеріальних витрат, тобто матеріалодохідності є важливою складовою аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів. Підвищення рівня матеріалодохідності та матеріалорентабельності позитивно впливає на результати діяльності підприємства. У ході аналізу необхідно ознайомитися з динамікою даних показників, оцінити виконання їх плану, виконати міжгосподарські порівняння і встановити фактори відхилень їх розмірів.

Формулу матеріалорентабельності можна промодельовувати так, щоб виявити зв'язок між даним показником та матеріалодохідністю:

$$M_p = \frac{ЧП \times BP}{MB \times BP} = \frac{ЧП}{BP} \times \frac{BP}{MB} = R_{np} \times M_d, \quad (1)$$

де M_p – матеріалорентабельність, коефіцієнт;

$ЧП$ – чистий прибуток, тис. грн.;

MB – сума матеріальних витрат, тис. грн.;

BP – чиста виручка від реалізації продукції, тис. грн.;

R_{np} – рентабельність продажу, коефіцієнт;

M_d – матеріалодохідність, коефіцієнт.

Отже, зростання матеріалорентабельності забезпечується підвищенням матеріалодохідності та рента-

бельності продажу. Розрахунок впливу факторів можна провести будь-яким способом факторного аналізу.

ВИСНОВКИ

Для ефективного управління ресурсним потенціалом підприємства необхідно вирішити такі завдання: оцінити рівень ефективності використання матеріальних ресурсів; вивчити зміну узагальнюючих і приватних показників, що впливають на ефективність використання матеріальних ресурсів; дослідити вплив окремих факторів на рівень ефективності використання матеріалів; виявити внутрішньовиробничі резерви економії матеріальних ресурсів і розробити конкретні заходи стосовно їх використання. Для вирішення поставлених завдань потрібно використовувати збалансовану систему показників. Представлена факторна модель матеріалорентабельності дозволяє виявляти причини зміни цього показника та робити якісні висновки використання матеріальних ресурсів на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Багрій К.Л. Особливості аналізу ефективності використання матеріальних запасів підприємства. Збірник наукових праць. Серія «Облік і фінанси». Луцьк: Луцьк. нац. техн. ун-т., 2010. Вип. 7(25). Ч. 1. С. 50–58.
2. Волкова Н.А., Волчек Р.М., Гайдаєнко О.М. Економічний аналіз. Одеса, 2015. 310 с.
3. Волощина С.В. Економічний механізм управління ефективністю використання матеріальних ресурсів підприємства. Економіка та суспільство. 2016. № 3. С. 159–164.
4. Григорців В.М. Напрями підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві. Формування фінансових відносин в Україні. 2016. № 6(181). С. 88–91.
5. Єгорова О.В., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник Ю.М. Економічний аналіз. Полтава: РВВ Полт. держ. аграр. акад., 2018. 290 с.
6. Колесниченко А.Ю. Система оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів. Науковий вісник НЛТУ України: збірник наук.-техн. праць. Львів, 2005. Вип. 15(1). С. 222–226.
7. Маліков В.В. Методологія аналізу ефективності

використання виробничих запасів на підприємстві. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. Харків, 2015. № 2. С. 23–30.

8. Рябоконт Ю.С., Фомчук О.Ф. Аналіз ефективності використання запасів на підприємстві. Фінанси, облік, банки. 2019. № 1(24). С. 76–86.

9. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2007. 668 с.

10. Шпирко О.М., Семенова С.М. Облік виробничих запасів і аналіз ефективності їх використання: монографія. Київ: «Артек», 2018. 239 с.

References

1. Bahrii K.L. Features of the analysis of efficiency of enterprise inventory. Collection of scientific works. Series "Accounting and Finance". Lutsk: Lutsk National Technical University, 2010, Issue 7(25). Vol. 1, pp. 50–58. (in Ukrainian)
2. Volkova N.A., Volchek R.M., Haidaenko O.M. Economic analysis. Odesa, 2015. 310 p. (in Ukrainian)
3. Voloshyna S.V. Economic mechanism of management of efficiency of the use of material resources of enterprise. Economy and Society. 2016, No. 3, pp. 159–164. (in Ukrainian)
4. Hryhortsiv V.M. Directions for improving the efficiency of material resources at the enterprise. Formation of financial relations in Ukraine. 2016. № 6(181). pp. 88–91. (in Ukrainian)
5. Yehorova O.V., Dorohan-Pysarenko L.O., Tiutiunnyk Y.M. Economic analysis. Poltava: Poltava State Agrarian Academy, 2018. 290 p. (in Ukrainian)
6. Kolesnychenko A.Yu. The system for evaluating the effectiveness of material resources. Scientific Bulletin NLTU Ukraine: collection of scientific works. Lviv, 2005. Issue 15(1). pp. 222–226. (in Ukrainian)
7. Malikov V.V. Methodology of analysis of efficiency of use of production stocks at the enterprise. Bulletin of KhNAU. Series: Economic Sciences. Kharkiv, 2015. № 2. pp. 23–30. (in Ukrainian)
8. Riabokon Yu.S., Fomchuk O.F. Analysis of the efficiency of inventory use at the enterprise. Finance, accounting, banks. 2019. № 1 (24). pp. 76–86. (in Ukrainian)
9. Savytska H.V. Economic analysis of the enterprise. Kyiv: Znannya, 2007. 668 p. (in Ukrainian)
10. Shpyrko O.M., Semenova S.M. Accounting for inventories and analysis of the effectiveness of their use. Kyiv: Artek, 2018. 239 p. (in Ukrainian)

СЕРЕБРЯК
Ксенія Ігорівна
Belousova_2014@ukr.net

УДК 332.1:338

БЕЛОУСОВ
Ярослав Ігорович
2exa@ukr.net

**ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА
ПЕРЕВАГ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ
РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

д.е.н., професор,
Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля,
м. Сєвєродонецьк

**RESEARCH OF PECULIARITIES AND
ADVANTAGES OF REGIONAL
DEVELOPMENT STRATEGIC PLANNING**

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1).6)

к.е.н., доцент,
Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля,
м. Сєвєродонецьк

SIERIEBRIAK Kseniia Ihorivna – Doctor of Economics, Professor, East-Ukrainian National University after Volodymyr Dahl

BIELOUSOV Yaroslav Ihorovych – PhD in Economics, Associate Professor, East-Ukrainian National University after Volodymyr Dahl

У статті досліджувалися особливості та переваги стратегічного планування розвитку регіону, які реалізуються через такі інструменти, як завчасне планування заходів, скерованих на пошук нових механізмів побудови стратегії розвитку. Стратегічне планування, яке передбачає позитивні та негативні наслідки використання тих чи інших форм фінансування має певні переваги, враховує прогностичні показники попередження або ймовірності виникнення криз, є більш реалістичним, якісним та прогнозованим, здатним сприяти прискоренню реалізації загальної стратегії розвитку регіону.

* * *

В статье исследовались особенности и преимущества стратегического планирования развития региона, реализация которых происходит за счет своевременного планирования мероприятий, с учетом новых механизмов построения стратегии развития. Стратегическое планирование, предусматривающее позитивные и негативные последствия использования тех или других форм финансирования, имеет преимущества, учитывает прогностические показатели предупреждения или вероятности возникновения кризисов, является более реальным, качественным и прогнозируемым, способствует ускорению реализации общей стратегии развития региона.

* * *

Introduction. The paper researches and highlights the advantages of regional development strategic planning, which is implemented through such tools as advance planning of activities aimed at the development and search for new additional economic mechanisms to regulate the regional development strategy building.

The purpose of the paper is to research and highlight the advantages of regional development strategic planning.

Results. The strategic planning should primarily begin with an analysis of the region's potential, forecast indicators of the development of industrial enterprises, small and medium businesses, and other elements of infrastructure, sectors of its economy for a certain period. However, most importantly, there should be conducted an analysis of the external environment through evaluating the investment attractiveness of industrial enterprises, small and medium businesses, favourable climate and possible trajectories of the regional economic development, evaluation of its opportunities and threats. Taking into account such forecasts will make the strategic plan more realistic and qualitative, able to ensure the implementation of the common regional development strategy. An internal and external environment control system should become an integral part of the regional development strategic planning.

Conclusion. In the changing external environment, the availability of the regional development strategic planning has undeniable advantages. It contributes to the achievement of the regional sustainable development, competitiveness, the ability to develop new markets and integration processes, stability and balance; rationalization of the location of production resources, ensuring a resource-targeted balance of the development of the industrial complex of the region's cities and districts, rational use of resources, preservation of environmental and production balance, overcoming disparities in the development of interregional and intersect oral economic complexes and industries.

Ключові слова: переваги, стратегічне планування, розвиток, потенціал, контроль, середовище, регіон

Ключевые слова: преимущества, стратегическое планирование, развитие, потенциал, контроль, среда, регион

Keywords: advantages, strategic planning, development, potential, control, environment, region

ВСТУП

Сучасний етап ринкового перетворення, який характеризується децентралізацією управління, демонополізацією та розширенням прав господарюючих суб'єктів регіону у всіх галузях та сферах діяльності (великі промислові підприємства, малий та середній бізнес, освіта, соціальна сфера, екологічний та енергетичний сектор тощо), ставить перед ними завдання для самостійного формування стратегії розвитку, яка стане складовим елементом у формуванні стратегії планування розвитку регіону. Така стратегія є актуальною і має практичне значення, сприятиме створенню

стійкої, сильної та впливової позиції регіону відносно конкурентів. Стратегічне планування повинно здійснюватися з урахуванням індивідуальних властивостей виробництв та загального внутрішнього потенціалу підприємств, наближеності риків збуту, розвиненості логістичних мереж, забезпеченості кадровим потенціалом, наявності сировинної бази та джерел постачання енергоносіїв в регіоні, з метою реалізації більш повного задоволення потреб населення міст і районів регіону та забезпечення ефективної роботи всіх складових інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень

Серед наукових праць, присвячених дослідженням і висвітленням проблем розвитку регіонів, визначення оптимальних шляхів його розвитку, прогнозу економічного потенціалу регіону та його господарюючих суб'єктів, узагальнення способів і методів, оцінки економічної сутності збалансованого розвитку, слід виділити таких вчених, як І.В. Заблудська, І.П. Булеєв, Т.І. Ліпейко, М.Г. Чумаченко, Р.О. Костирко, Л.А. Костирко, І.М. Семененко, Є.М. Ахромкін, О.Ю. Кудріна, О.В. Коломицева, Р.А. Галгаш, З.С. Варналій, О.А. Карлова, А.П. Гречана, О.І. Амоша, Ю.В. Орловська, Д.М. Стеченко, В.В. Толканов та ін. Однак, не зважаючи на доволі широке висвітлення питань стосовно шляхів ефективного розвитку регіонів, з огляду на умови невизначеності ринкових середовищ та постійних політичних змін, залишається необхідність більш детального дослідження таких аспектів, як особливості та переваги стратегічного планування розвитку регіонів.

МЕТОЮ роботи є дослідження теоретичних засад та висвітлення практичних особливостей і переваг стратегічного планування розвитку регіонів; дослідження впливу на процес стратегічного планування дій та елементів, які формують і одночасно трансформуються у процесі розвитку зовнішнього середовища, приводячи до необхідності внесення змін у стратегічний план розвитку регіону.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження використано системний та логістичний підхід спостереження, методи діалектичного аналізу та синтезу. Теоретичною та методологічною основою статті виступають дослідження сучасних науковців та фахівців, методи логічного узагальнення, порівняння і формалізації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Стратегічне планування, що передбачає економічний розвиток регіону, його внутрішньої інфраструктури, яка представлена різними галузями, що забезпечують безперервну життєдіяльність регіону, бізнесовими структурами, ринками, малим та середнім бізнесом, промисловими підприємствами – виробниками, обсягами ресурсного потенціалу, системою охорони навколишнього середовища, іншими важливими секторами, які можуть різнитися за специфічними властивостями, притаманними кожному окремому регіону або галузі, є запорукою його ефективного та сталого розвитку і виступає однією з важливих та значущих функціональних стратегій за для реалізації загальної економічної стратегії розвитку.

Аналіз показав, що існує багато тлумачень понять «розвиток регіону» у сполученні з такими поняттями, як «сталий економічний розвиток», «стале економічне зростання», «збалансований розвиток» та ін. Виходячи з цього, також існує значна кількість підходів до вимірювання якісних та кількісних характеристик стану розвитку, що впливає на визначення шляхів забезпечення подальшого економічного зростання [1, с. 133].

Протягом певного проміжку часу, розробниками можуть вноситися ті чи інші зміни і вдосконалення заходів стратегічного плану, з метою оптимізації його

показників і досягнення його ефективної реалізації. З цих причин процес стратегічного планування розвитку регіону не підлягає стандартизації, є доволі складним за структурою побудови.

Стратегічні цілі розвитку регіону спонукають міську владу передбачати у стратегічному плануванні залучення внутрішнього ресурсного потенціалу, фінансових ресурсів, а за результатом проведеної оптимізації фінансового потенціалу, використання інших джерел – інвестицій як внутрішніх так і зовнішніх.

Кожне джерело фінансування має свої особливості й умови використання, тому в організації фінансування аналізуються позитивні та негативні наслідки використання можливих форм фінансування з наступним вибором найбільш відповідних для реалізації конкретної програми. До основних форм фінансування можна віднести боргове, часткове фінансування та на основі власного капіталу [2, с. 200].

Стратегічне планування, яке передбачає позитивні та негативні наслідки використання тих чи інших форм фінансування, має певні переваги. Стратегічний план розвитку регіону та заходи, передбачені у ньому, здійснюються не тільки міською владою та за її ресурси, але й іншими секторами, які набувають розвитку у регіоні або в окремому середовищі. Розроблений менеджментом, виходячи з інтересів і пріоритетів розвитку громади, стратегічний план, набуває певних властивостей і стає пріоритетним документом, який дає змогу здійснювати ефективну організацію процесів за усіма ланками та етапами, передбачає використання виробничого, фінансового потенціалу, інвестиційних ресурсів регіону, враховує ступінь розвиненості системи рекрутингу в регіоні, якість та склад кадрового потенціалу, який в перспективі зможе ефективно реалізувати інвестиційні кошти за для досягнення стратегічної мети.

Сформований стратегічний план розвитку, який передбачає означені цілі та чітко визначену мету, узгоджену з громадою, за для досягнення якої регіон потребує додаткового інвестування, окреслені економічні механізми досягнення результатів, а головне, розвинену систему контролю процесу реалізації стратегічного плану, надає переваги у доступі до банківських кредитів або міжнародних грантів, які виділяються різними міжнародними фінансовими установами, зокрема ЄС, громадськими організаціями регіону, бізнесовими структурами країни.

Здійснюючи поетапне стратегічне планування розвитку регіону на перспективу, менеджмент може стикатися зі значними проблемами:

- коли відсутні вірогідні показники проведеного оцінювання складових потенціалу регіону;

- витратний механізм знаходиться поза межами його компетенції та діяльності і не може слугувати інструментом у прийнятті рішень відносно прогнозних розрахунків на перспективу;

- показники останнього моніторингу застарілі та не можуть слугувати підставою для прийняття в сучасних умовах тих чи інших управлінських рішень;

- стратегічне планування розробляється менеджерами, але керівництво регіону, ігноруючи фактичні показники розрахунків та економічні індикатори, може впливати на прийняття тих чи інших заходів, змушуючи менеджмент до прийняття необґрунтованого

рішення.

Отже, процес стратегічного планування від самого початку повинен розпочатися з аналізу потенційних можливостей регіону, – з визначення найбільш вірогідних прогностичних показників розвитку промислових підприємств, малого і середнього бізнесу та інших елементів інфраструктури, галузей його економіки на певний період часу, а головне – з аналізу зовнішнього середовища та можливих траєкторій економічного розвитку регіону, через оцінювання інвестиційної привабливості промислових підприємств та підприємств малого і середнього бізнесу, сприятливого клімату, оцінювання можливостей і загроз.

Стратегічне планування розвитку регіону, яке враховує прогностичні показники попередження або ймовірності виникнення криз, являється більш реалістичним, якісним та прогнозованим, здатним сприяти забезпеченню реалізації загальної стратегії розвитку регіону.

Стратегічне планування повинне здійснюватися на основі проведення повного аудиту і відповідати принципам комплексності, тобто план повинен передбачати декілька видів можливих криз в майбутньому, з метою діагностики та раннього виявлення сигналів і попередження розростання кризи. Кризові стани в економіці регіону викликані деструктивним впливом одного або цілої низки чинників, кожен з яких може досягати критичної величини. Тому план повинен складатися на підставі повної та достовірної інформації, зокрема охоплювати всі інформаційні потоки про кризи, які відбувалися в інших регіонах та галузях. Своєчасне визначення причин виникнення криз у минулих періодах (втрата конкурентної переваги, техніка, яка набула фізичного зносу, втрати ринків збуту, застаріла логістична мережа, зниження рівня замовлень, політична криза та багато іншого) надасть можливість врахування у стратегічному плануванні розвитку регіону цілої низки заходів, спрямованих на уникнення у майбутньому шляхів, які призвели до кризових ситуацій.

Всебічний аналіз показників діяльності міст регіону надасть менеджменту змогу досягнути перелік завдань, визначити специфічні, більш вузькі стратегічні цілі та методи їх досягнення, здійснити складання реальних локальних планів щодо поступовості і послідовності кроків з урахуванням всіх ухвалених рішень. У процесі ухвалення рішення можна виділити наступні етапи, тобто ініціацію завдання: ідентифікація проблем, змістовний опис і віднесення до певного класу; аналіз певної ситуації; ідентифікація моделі завдання, її формалізація, наповнення завдання числовими даними, вибір методу рішення завдання, аналіз отриманих результатів, реалізація ухваленого рішення, оцінка ефективності реалізованого рішення [3, с. 89].

Високі вимоги стосовно результативності діяльності регіонів потребують оцінювання потужності їх потенціалів, впровадження ефективної системи управління, скерованості на інноваційну діяльність, жорсткої кадрової політики, перегляду організаційної структури з метою виключення зайвих рівнів управління, нормування всіх статей витрат, проведення моніторингу цін з урахуванням потенційних ризиків. Система стратегічного планування, у складі якої відсутня підсистема

стратегічного контролю, не має шансів бути реалізованою повністю. Процес стратегічного планування та отримані результати, за умови реалізації стратегічного планування, слід періодично контролювати та оцінювати, з метою уникнення неочікуваних ситуацій. Організація контролю відбувається за наступними принципами:

- оцінку реалізації стратегічних рішень слід надавати не за одним критерієм, а за всіма системами-індикаторами, які вимірюють обсяги, кількість, якість, час, витрати та напрямки дій;

- головна увага повинна бути приділена прибутковості, тобто окупності витрат;

- система контролю повинна бути ефективною та не мати формальних ознак, тобто повинна передбачати систему винагороди та покарань працівників.

Система стратегічного контролю включає у свою структуру підсистему контролю реалізації стратегії планування та контролю зовнішнього середовища, які повинні здійснюватися постійно. Необхідно додати, що стратегічне планування здійснюється з урахуванням ризиків, а отже, стратегічні плани розвитку регіону необхідно вчасно передивлятися, з причини постійного коливання зовнішнього середовища та необхідності пристосування до нього. Під час виникнення будь-яких змін у тій чи іншій області зовнішнього середовища (економіці, політиці, техніці, екології) здійснюється проведення аналізу впливу цих змін на цілі і функціональні стратегії, результати якого повинні знайти відображення в розробленому стратегічному плані розвитку регіону.

Тобто такий план має певну ступінь захисту від коливань у середовищі, і зміни в ньому не завжди призводять до серйозних змін цілей та стратегій розвитку регіону.

Стратегічне планування в умовах динамічно змінюваного середовища, будується відповідно цілям розвитку регіону є найважливішим чинником стійкості й розвитку, являє собою взаємопов'язаний комплекс заходів з конкретних дій та розрахунків, виступає сукупністю індикаторів (критеріїв, характеристик), здатний до впливу на укріплення не тільки ресурсного потенціалу регіону, а й зміцнення його життєздатності. Ефективність стратегії планування розвитку регіону визначається відповідними внутрішніми параметрами всіх складових елементів інфраструктури регіону, розвитку ринку, внутрішнього та зовнішнього середовища, ресурсного забезпечення, головним критерієм в управлінні якого є показники оцінки результатів забезпечення ресурсами розвитку економіки регіону [4, с. 16].

За умови, коли регіон знаходиться в оточенні надто нестабільного або агресивного зовнішнього середовища, але має сталу внутрішню структуру і значні за обсягом потенціали, найбільш оптимальними будуть дії скеровані на пом'якшення зовнішніх загроз шляхом запровадження диверсифікацій на підприємствах регіону, через освоєння нових видів продукту, ринків збуту та інтеграційних процесів у бізнесі. Визначаючи слабкі місця, слід скеровувати зусилля на впровадження нових інструментів адаптації до середовищ, які постійно змінюються, заснованих на безперервній взаємодії виробників та споживачів.

Розробка стратегічного планування є комплексною процедурою, що охоплює не тільки всі напрямки роботи (моніторинг фінансово-економічного стану, розробка нової управлінської стратегії, диференціації, диверсифікації, фінансової та маркетингової стратегії, взаємодії, організація структури) з антикризового управління, але й вивчення зовнішнього оточення (ринки, споживачі, конкуренти, постачальники, перевізники).

Розробка стратегічного плану може здійснюватися трьома шляхами: «зверху вниз», «знизу вверх» й за допомогою консалтингової фірми. У першому випадку стратегічний план розробляється керівництвом та менеджерами і як наказ спускається всіма рівнями керування. У розробці «знизу вверх» кожен учасник розробляє свої рекомендації зі складання стратегічного плану у рамках своєї компетенції. Після узагальнення інформації приймається остаточне рішення.

Приймаючи ту або іншу стратегію, зокрема й із стратегічного планування, керівництво повинне враховувати чотири фактори:

1. Фактор ризику. Який рівень ризику є прийнятним для кожного з прийнятих рішень;
2. Знання минулих стратегій і результатів їх застосування дозволить більш успішно розробляти нові;
3. Фактор часу. Нерідко гарні ідеї зазнавали невдачі, тому, що були запропоновані до здійснення у невідповідний момент;
4. Реакція власників. Стратегічне планування розробляється менеджерами, але керівництво може робити силовий тиск на його зміну [5, с. 120-121].

ВИСНОВКИ

У мінливих умовах зовнішнього середовища, наявність стратегічного планування розвитку регіону має безумовні переваги. Воно сприяє досягненню сталого розвитку у регіоні, що дозволяє виділити пріоритетні напрями дій для розвитку міст й районів та розробити відповідну систему заходів скеровану на конкурентоспроможність його структурних елементів, здатність до освоєння нових ринків збуту та оптимізацію старих, на здійснення інтеграційних процесів, стабільність і збалансованість; раціоналізацію розміщення виробничих потужностей з урахуванням наближеності до зовнішнього середовища, забезпечення ресурсно-цільової збалансованості розвитку виробничого потенціалу міст і районів регіону, раціональне використання промислових та природних ресурсів,

збереження екологічної складової, подолання диспропорцій у розвитку міжрегіональних і міжгалузевих господарчих комплексів і галузей.

Попередніми діями відносно стратегічного планування розвитку регіону повинно стати оцінювання соціально-економічного стану регіону з визначенням відповідних організаційно-економічних механізмів та впровадження системи контролю внутрішнього і зовнішнього середовища з визначенням чинників впливу на їх властивості. Завданням керівництва повинно стати подолання таких явищ, як неефективний менеджмент, відсутність розвинутої системи маркетингу, неспроможність проведення ефективних моніторингових або контрольних заходів із залученням сучасних економічних інструментів.

Список використаних джерел

1. Маркетинговий підхід до збалансованого розвитку регіону / І.В. Заблодська та ін. Економіка і право. Донецьк, 2011. № 2(30). С. 133.
2. Каюда В.О., Лепейко Т.І., Каюда Т.І. Основи інвестиційного менеджменту. Київ: Кондор, 2008. 340 с.
3. Белоусов Я.І. Стратегічне партнерство машинобудівних підприємств: монографія. Луганськ: ЧНУ ім. В. Даля, 2011. 204 с.
4. Серебряк К.І., Белоусов Я.І. Проблеми формування регіональної інфраструктури управління ресурсним забезпеченням економіки регіону. Економіка Фінанси Право. Київ, 2018. № 12/5. С. 13-17.
5. Скібіцький О.М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 408 с.

References:

1. Marketing Approach to Balanced Regional Development / I.V. Zablodska et.al. Economics and Law. Donetsk, 2011. № 2 (30). 133 p. (in Ukrainian).
2. Kaiuda V.O., Lepeiko T.I., Kaiuda T.I. Fundamentals of Investment Management. Kyiv: Kondor, 2008. 340 p. (in Ukrainian).
3. Bielousov Ya.I. Strategic Partnership of Machine-Building Enterprises: monograph. Luhansk: V. Dahl EUNU Publishing House, 2011. 204 p. (in Ukrainian).
4. Sieriebriak K.I., Bielousov Ya.I. Problems of Forming Regional Infrastructure of the Regional Economy Resource Management. Economics, Finances, Law. 2018. № 12/5. pp. 13-17. (in Ukrainian).
5. Skibitskyi O.M. Innovation and Investment Management. Kyiv: Educational Literature Centre, 2009. 408 p. (in Ukrainian).

ПАНЧЕНКО

Марія Олександрівна
mary1@ukr.net

УДК 330.143.1:658

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО
УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ
ПІДПРИЄМСТВА

ТРУБАЄВА

Анна Олексіївна
atrubaeva9904@gmail.comк.е.н., доцент кафедри,
Одеський національний
політехнічний університетSTRATEGIC APPROACHES FOR INCOME
MANAGEMENT OF THE ENTERPRISEстудент, Одеський національний
політехнічний університетDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\).7](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1).7)*PANCHENKO Mariia Oleksandrivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, Odesa National Polytechnic University**TRUBAIEVA Anna Oleksiivna – student, Odesa National Polytechnic University*

У статті розглядаються стратегічні підходи щодо управління доходами підприємства. Розглянута економічна сутність категорії «дохід» та «управління доходами». Визначено важливість підтримки високої ефективності системи управління доходами для промислових підприємств. Описано процес формування стратегії управління доходами. Обґрунтовано доцільність орієнтації такої тактики підприємства на отримання встановленого цільового рівня доходу. Проаналізовано синергетичний підхід як стратегію досягнення максимізації доходу.

* * *

В статье рассматриваются стратегические подходы к управлению доходами предприятия. Рассмотрена экономическая сущность категории «доход» и «управление доходами». Определена важность поддержания высокой эффективности системы управления доходами для промышленных предприятий. Описан процесс формирования стратегии управления доходами. Обоснована целесообразность ориентации такой тактики предприятия на получение установленного целевого уровня дохода. Проанализирован синергетический подход как стратегию достижения максимизации дохода.

* * *

Introduction. Development of market economy requires from Ukrainian enterprises a rational and economically sound approach to planning their activities, the definition of a strategy to increase the company's income, analysis and evaluation of the results obtained. One of the most important components of the company's financial policy strategy is to maximize income. The category of income is one of the most difficult in economic science. It remains one of the most controversial today, which requires its deepening and specification. Revenue plays a leading role in the financial mechanism of socio-economic development management.

The purpose of the paper is consideration of strategic approaches to management of incomes of the enterprise and definition of importance of maintenance of high efficiency of a control system of incomes of the enterprises.

Results. The basis of the strategic management of enterprise income is the development strategy of their development. The process of selecting the strategy of income development should be based on the previous development of specific strategic alternatives. The constant priority in setting goals of the industrial enterprise, which is strategically focused on sustainable competitiveness, is to achieve and maintain a certain acceptable threshold level of income, below which it should not be reduced. The income management approach has been formulated to focus the efforts of all participants on creating products of greater value at fixed or even lower costs.

Conclusion. For increase of efficiency of activity of the enterprise and its strategic development in the future, there is a necessity for development of strategy of management of the enterprise directed on improvement of the mechanism of reception and use of incomes. It has been determined that the income of the enterprise is the most important category on which the enterprise will continue to function.

Ключові слова: дохід, управління доходами підприємства, стратегія управління, стратегічні підходи

Ключевые слова: доход, управление доходами предприятия, стратегия управления, стратегические подходы

Keywords: income, enterprise income management, management strategy, strategic approaches

ВСТУП

Розвиток ринкової економіки вимагає від українських підприємств раціонального та економічно обґрунтованого підходу до планування своєї діяльності, визначення стратегії збільшення доходу компанії, аналізу та оцінки отриманих результатів. Однією з найважливіших складових стратегії фінансової політики компанії є максимізація доходів. Категорія доходу є однією з найскладніших в економічній науці. Вона залишається однією із найбільш суперечливих сьогодні, що вимагає його поглиблення та уточнення. Дохід відіграє провідну роль у фінансовому механізмі управління соціально-економічним розвитком. Цю кон-

цепцію можна розглядати в трьох основних аспектах: прибуток як економічна категорія; прибуток як фінансовий результат; прибуток як форма накопичення грошей. Дохід – це мета та кінцеві фінансові показники діяльності підприємства, найважливіші показники його ефективності; джерело коштів для розширеної гри, а також матеріальних та соціальних потреб команди. Формування оптимального доходу бізнесу в обсязі, необхідному для покриття його поточних витрат, сплата податків та отримання доходу, що дозволяє розширити відтворення, є необхідною умовою функціонування будь-якого суб'єкта господарювання. Максимізація доходів та прибутку у цьому плані є одним із головних пріоритетів компанії. Тому ця тема

має особливе значення в поточному періоді ринкових реформ та економічних перетворень.

МЕТОЮ статті є розгляд стратегічних підходів до управління доходами підприємства та визначення важливості підтримки високої ефективності системи управління доходами підприємств.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У проведенні досліджень використовувались різноманітні методи дослідження, що базуються на загальнонаукових та спеціальних методах пізнання, а саме теоретичні, аналізу, пізнавальний, діалектичний, порівняльний, узагальнений.

РЕЗУЛЬТАТИ

У зв'язку з переходом до переважно економічних методів стратегічного управління розвитком промислових підприємств, все більше застосування повинні купувати грошово-вартісні інструменти. Найважливішим із них є управління доходами. Під управлінням слід розуміти «процес забезпечення діяльності підприємства відповідно до його планів і для досягнення його цілей» [1]. Управління доходами – «економічна техніка, спрямована на визначення найбільш вигідною цінової політики для оптимізації доходу організації на основі визначення поведінки попиту» [2]. Категорія «дохід» і похідна від неї «дохідність» більш відповідають природі ринкової економіки, коли вирішуються питання результативності і перспектив розвитку бізнес-діяльності підприємства. Стратегія досягнення стійкої прибутковості бізнес-діяльності повинна максимально можливою мірою використовувати ефект синергізму у всіх складових елементах бізнес-процесу. Це тягне за собою новий погляд на становище підприємства у системі його відносин з іншими учасниками ринку ресурсів, товарів, послуг, а також організацій, що регулюють соціальні та економічні відносини суб'єктів ринку. Виникає необхідність формувати ці відносини так, щоб існуючий антагонізм, за якого різноспрямовані зусилля контрагентів бізнес-діяльності призводять до мінімального рівня загального ефекту, замінюються відносинами партнерства, коли вибудовується основа взаємовигідних дій, що збільшують кінцевий ефект.

Незмінним пріоритетом у постановці цілей промислового підприємства, стратегічно орієнтованого на стійку конкурентоспроможність, ставиться досягнення і підтримання певного допустимого порогу рівня доходу, нижче якого він не повинен знижуватися. Така мета з неминучістю актуалізує завдання ресурсозбереження для промислового підприємства та інших господарюючих суб'єктів, об'єднаних єдиним інтересом отримання максимально високої прибутковості своєї діяльності. Звідси випливає важливість і необхідність економічно обґрунтованого підходу до використання кожного виду ресурсів і ефективного управління їх використанням. Ґрунтуючись на припущенні невизначеності ринкового середовища, варто підкреслити, що система стратегічних орієнтирів підприємства не залишається незмінною: з часом, зі зміною поводження взаємодіючих суб'єктів зовнішнього середовища і, нарешті, із загальними змінами, що відбуваються у навколишньому середовищі, можуть змі-

нюватися формулювання інтересів і їх пріоритетність.

Можна визначити такі етапи формування стратегії управління доходами:

1. Визначення цільового обсягу доходу.
2. Оцінка можливостей підприємства щодо досягнення обсягу доходу від реалізації товарів, іншої реалізації та позареалізаційних операцій.
3. Формулювання конкретних напрямків роботи для вилучення певних видів доходів.
4. Розробка заходів для залучення додаткового доходу.

Деякі стратегічні орієнтири можуть взагалі втратити свою актуальність і навпаки. У системі інтересів можуть з'явитися нові, раніше відсутні. Після формулювання системи стратегічних орієнтирів необхідно виділити ті з них, що згодом будуть виділені як пріоритетні.

Засадою стратегічного управління доходами є розробка стратегії їх розвитку. Ця концепція звучить так: «Стратегія доходу – це основний план підприємства, який формулює пріоритетні напрями їх формування та розподілу в даний стратегічний період та шляхи забезпечення максимально ефективного досягнення поставлених задач». Основою стратегічного управління доходами підприємства є розробка стратегії їх розвитку, яку пропонується постійно здійснювати на наступних етапах: ретроспективний аналіз доходів; аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища формування доходів; визначення системи стратегічних цілей розвитку доходу; вибір стратегій їхнього розвитку; оцінка обраних стратегій; підбір інструментів для реалізації обраних стратегій розвитку доходу.

Стратегічний аналіз ґрунтується на виявленні факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, які мають найбільший вплив на формування доходів підприємства. У дослідженні цих факторів пропонується відповідне угруповання. Тому запропоновано поділити фактори навколишнього середовища на такі групи: загально економічні; соціальні; ринкові; інші зовнішні фактори. Пропонується поділити фактори внутрішнього середовища на такі: загальні фактори, що визначають конкретну діяльність компанії; фактори, що характеризують загальний виробничий потенціал підприємства; фактори, що розкривають фінансовий стан підприємства; фактори, що характеризують персонал компанії. У межах кожної групи визначаються основні фактори, що мають найбільший вплив на отримання доходу підприємства.

Процес вибору стратегій розвитку доходів повинен базуватися на попередній розробці конкретних стратегічних альтернатив, що дозволяють досягти поставлених цілей з урахуванням обмежень, визначених зовнішніми та внутрішніми чинниками.

Систематизація основних цілей стратегічного розвитку підприємств, розставлення пріоритетів економічних цілей дозволило інтерпретувати основну мету управління фінансовими результатами як забезпечення їх необхідного розміру на кожному етапі формування. У той же час необхідним обсягом доходу вважається такий, що дозволяє проводити поточні розрахунки підприємства, зберігаючи сталий рівень платоспроможності і зрештою досягти чистого прибутку в сумі, що відповідає головним цілям розвитку підприємства [3].

Сформульований підхід в управлінні доходом дозволяє фокусувати зусилля всіх учасників на створення продукції більшої цінності при незмінних або навіть нижчих витратах. Чим довше створюється ланцюжок взаємозацікавлених партнерів, тим сильніше виявляється інтегруючий фактор, що діє на збільшення прибутковості продукції і підвищення стійкої конкурентоспроможності промислового підприємства і її партнерів. Звідси випливає важливий аспект, безпосередньо пов'язаний з управлінням доходами – досягнення істотного синергетичного ефекту у підвищенні маси доходу промислового підприємства, який вимагає створення максимально інтегрованої мережі виробника, замовників і постачальників. Така структура меншою мірою може опинитися під загрозою з боку конкурентів, ніж кожна, діюча окремо, її частина.

До складу підприємницького доходу повинні входити наступні його мінімальні складові, які сьогодні не знаходять гідної уваги з боку економічної науки: дохід за вкладений капітал, співрозмірний із ставкою за кредит (він вимірюється ставкою рефінансування Національного банку або ставками комерційних банків за кредити); дохід на новачі у бізнесі, що збільшують дохід підприємства за період використання новизни на ринку; дохід за ризик, що являє собою величину, що не піддається точному кількісному вимірюванню через його досить віртуальної природи, але до його визначенню можна застосувати експертний метод. Розмір підприємницького доходу в умовах відсутності, нормативної законодавчої бази встановлювати точно і одноманітно вельми складно. Можна спробувати економічно обґрунтувати його допустимі нижню і верхню межі, тобто певним способом регламентувати його величину. Так, дохід промислового підприємства залежить великою мірою від обраної стратегії управління та місця, займаного їм на ринку товарів і ресурсів.

Використання ефекту синергізму, укладеного в партнерстві, про що вже говорилося раніше, є сильною і досі мало задіяною базою підвищення прибутковості підприємства. Підприємницький дохід повинен бути здатним безумовно покривати такі витратні статті, як: поточні доходи працівників, які залучаються в бізнес-процес на умовах найму, шляхом своєчасної виплати їм заробітної плати; забезпечення засобів на соціальне і пенсійне страхування працівників, тобто майбутні їхні доходи. Цей рівень підприємницького доходу вважаємо мінімально допустимим, що характеризує критичну точку беззбитковості бізнесу. Підприємство, яке не здатне отримати навіть такого рівня доходу, не може відновлювати простий відтворювальний процес, а отже, є нежиттєздатним. Стабільно стійкий і конкурентоспроможний бізнес промислового підприємства вимагає значно більших коштів на підприємницьку, інноваційну діяльність, створення і підтримання іміджу інвестиційної привабливості та комерційної надійності підприємства.

Отже, підприємницький дохід повинен забезпечувати такий напрямок діяльності і підтримки взаємовигідних партнерських зв'язків, які забезпечують дохід: капіталізований дохід через амортизацію; дохід власників акціонерного капіталу у вигляді дивідендів, причому у таких розмірах, які зацікавили б їх не

тільки продовжувати брати участь своїм капіталом у бізнес-діяльності підприємства, а й заохочували до розвитку інвестування; дохід банків від своєчасного погашення кредиторської заборгованості та виплати відсотка за кредит; дохід партнерів з бізнес-діяльності у вигляді комерційних позик підприємств; чистий дохід підприємства для реалізації у майбутньому періоді.

Для досягнення високої прибутковості підприємства потрібно, щоб з чистого доходу у майбутньому могли покриватися такі витрати, як: придбання, освоєння нових технологічних і технічних засобів у виробничій та управлінській діяльності. Перерахованими напрямками витрачання визначається верхній рівень розміру підприємницької діяльності підприємства. У даному контексті величина підприємницького доходу виступає абсолютним виразом головною складовою прибутковості, джерелом якої є синергетичний ефект. Для оцінки ж своїх конкурентних позицій підприємство повинно співвідносити свою прибутковість з прибутковістю інших учасників загальних товарного ринку, особливо з лідерами, які мають найбільш високу прибутковість. Для співвіднесення конкурентоспроможності бізнес-процесів, тобто здатності конкурувати з іншими підприємствами на ринку в отриманні доходу, найбільш підходящою слід вважати величину підприємницького доходу. У зв'язку з цим становить інтерес розгляд під новим кутом погляду питань управління доходами промислового підприємства і учасників її бізнес-діяльності. Розглядаючи бізнес-діяльність як рух ресурсів, слід ставити проблеми управління доходами промислової підприємства з урахуванням можливостей впливу на формування і споживання доходу всіх безпосередніх і опосередкованих учасників.

ВИСНОВКИ

Для підвищення ефективності діяльності підприємства та його стратегічного розвитку у майбутньому, виникає необхідність у розробці стратегії управління підприємством, що спрямована на вдосконалення механізму отримання та використання доходів.

Вивчення сутності поняття «дохід» дозволяє визначити, що дохід підприємства – це найважливіша категорія, від якої залежить чи буде підприємство продовжувати функціонувати. Також важливо враховувати джерела доходу. Ситуація в компанії можна назвати стабільною, якщо більша частина доходу відбувається від основної діяльності, інакше можна сказати, що компанія не виконує свою місію і дохід є мінливим.

Тому важливо створити систему управління доходами, яка потребує пошуку шляхів їх максимального збільшення, а також суворий контроль за своєчасністю та обсягом виручки. Водночас управління доходами підприємства – категорія, яка не може бути виділена відокремлено, оскільки неможливо розглядати управління доходами окремо від інших областей управління діяльністю підприємства, які об'єднуються для отримання доходу. Тому спроби аналізу «управління доходами» неминуче призводять нас до необхідності аналізу всієї системи управління підприємством, тому у більш широкому контексті його слід

називати як управління бізнесом, а не управління доходами.

Список використаних джерел

1. Економіка підприємства / ред. П.В. Круш та ін. Київ: Ельга-Н, 2009. 780 с.
2. Кириченко С.О., Лінник І.М. Сучасний фінансовий стан підприємства та перспективи його розвитку. Сучасні проблеми економіки і підприємництва. Київ, 2015. № 16. С. 261-266.
3. Мелушова І.Ю. Ефективність формування фінансових результаті підприємств роздрібної торгівлі: автореф. ... канд. екон. наук: / Харківський ДУ харчування і торгівлі.

Харків, 2006. 25 с.

References

1. Business Economics / ed. P.V. Krush et.al. Kyiv: Elha-N, 2009. 780 p. (in Ukrainian).
2. Kyrychenko S.O., Linnyk I.M. Current financial condition of the enterprise and prospects of its development. Modern problems of economy and entrepreneurship. Kyiv, 2015. № 16. pp. 261-266 (in Ukrainian).
3. Melushova I.Y. Efficiency of formation of financial result of retail trade enterprises: thesis... cand. econ. scienses / Kharkiv State University of Food and Trade. Kharkiv, 2006. 25 p. (in Ukrainian).

ЖАМ
Олена Юрїївна
0977194499@ukr.net

УДК 336.774.3(045)

**ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ – ЕКОНОМІЯ ЧАСУ
У XXI СТОЛІТТІ**

ПИРОЖЕНКО
Юлія Володимирівна
juliaaaa4798@gmail.com

INTERNET BANKING IS A SAVING TIME IN THE XXI CENTURY

к.е.н., доцент, Національний
авіаційний університет

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\).8](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1).8)

студент, Національний
авіаційний університет

ZHAM Olena Yuriivna – PhD in Economics, Associate Professor, National Aviation University

PYROZHENKO Yuliia Volodymyrivna – student, National Aviation University

Статтю присвячено тлумаченню, аналізу, історії розвитку інтернет-банкінгу. Розглянуто декілька варіантів розвитку технологічної сторони фінансово-кредитних установ: мобільні додатки, POS-термінали, термінали для безготівкових платежів. Також зазначено актуальний стан розвитку системи інтернет-банкінгу в Україні, пояснені переваги дистанційного обслуговування клієнтів, наведено статистику.

* * *

The paper is devoted to the interpretation, analysis, history of Internet banking development. Several options of technological side development of financial and credit institutions are considered: mobile applications, POS-terminals, terminals for cashless payments. The current state of development of the Internet banking system in Ukraine is also indicated, the advantages of remote customer service are explained, statistics are given.

The development of financial relations, a significant breakthrough in technology in recent years, the emergence of plastic payment cards, the improvement of the Internet - all this has given a great impetus to financial institutions, their cooperation with customers, improved service. The new generation of banking allows to improve the work not only of financial and credit institutions, but also of clients. This scientific research deserves attention and is relevant in today's conditions.

In the XXI century, the question of the importance of time and efficiency of its use becomes very relevant. Thus, the banking system of Ukraine allows people to use as little time as possible to solve important issues, such as: payment for utilities, purchase of tickets for any transport, transfer of funds to the card, replenishment of mobile account, interest on the loan and more.

In today's world, internet banking is one of the main ways to solve personal financial issues as quickly as possible and at any time. These are not only self-service terminals, but also special sites of banks, mobile applications. In Ukraine, state-owned banks, as well as almost every commercial financial institution allows its customers to solve any issues via the Internet. Thus, with the help of the mobile application you can take a loan, invest money in a deposit, pay for utilities, transfer money to another account or replenish the account of a mobile operator, etc. Internet banking is convenience, efficiency and time saving.

In this regard, an important area of development of Ukrainian banks is the development, implementation and development of high-tech remote service. The market of online banking in Ukraine is actively moving forward, but modern world trends are creating areas for further improvement. The popularity of remote banking motivates the study of theoretical and practical aspects of its implementation and operation, which indicates the relevance of the issues addressed in this paper.

Ключові слова: інтернет-банкінг, термінал, дистанційне обслуговування, інтернет, банк, pos-термінал, клієнт, безготівкові розрахунки

Keywords: internet banking, terminal, remote service, internet, bank, pos terminal, customer, cashless payments

ВСТУП

Розвиток фінансових відносин, значний прорив у технологіях протягом останніх років, поява пластикових платіжних карток, вдосконалення мережі Інтернет – усе це дало неабиякий поштовх вперед фінансово-кредитним установам, їх співпраці з клієнтами, покращенню в обслуговуванні. Банкінг нового покоління дає змогу покращуватися у роботі не лише фінансово-кредитним установам, а й клієнтам. Дане дослідження заслуговує на увагу та є актуальним в умовах сьогодення.

У XXI ст. питання про значення часу та ефективність його використання стає дуже актуальним. Так, банківська система України дозволяє людям використовувати якомога менше часу для вирішення важливих питань, таких як: оплата комунальних послуг, придбання квитків на будь-який транспорт, переказ коштів на карту, поповнення мобільного рахунку,

оплата відсотків за позицією тощо.

В умовах сьогодення Інтернет-банкінг є одним з основних способів вирішити особисті фінансові питання як найшвидше і в будь-який момент часу. Це не тільки термінали самообслуговування, а й спеціальні сайти банків, мобільні додатки. В Україні державні банки, а також майже кожна комерційна фінансово-кредитна установа дає можливість своїм клієнтам вирішити будь-які питання за допомогою Інтернету. Таким чином, за допомогою мобільного додатку можна взяти кредит, вкласти гроші в депозит, оплатити комунальні послуги, переслати гроші на інший рахунок чи поповнити рахунок мобільного оператора тощо. Інтернет-банкінг – це зручність, оперативність і економія часу.

У зв'язку з цим вагомим напрямом розвитку українських банків є розроблення, впровадження, а також розвиток високотехнологічного дистанційного обслу-

говування. Ринок онлайн-банкінгу в Україні активно йде вперед, але ж сучасні світові тенденції створюють напрями подальшого його вдосконалення. Популярність дистанційної банківської роботи мотивує дослідження теоретичних та практичних аспектів його впровадження та функціонування, що свідчить про актуальність питань, які розглядаються у даній статті.

МЕТОЮ статті є вивчення, аналіз банківських онлайн-послуг, визначення перспектив розвитку Інтернет-банкінгу в Україні, враховуючи його переваги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дане питання є об'єктом дослідження багатьох науковців. Специфіку визначення кредитоспроможності вивчали як вітчизняні, так зарубіжні вчені-економісти А. Барбаш, Ю. Блашук, В. Горобець, О. Горова, Р. Іваненко, В. Міхно, М. Мрочко та ін. Однак слід зазначити, що в Україні відсутня законодавча визначеність з цих питань, оскільки у банківській сфері немає спеціального нормативного документа для регулювання Інтернет-банкінгу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Український банківський ринок досяг великого прогресу у цифрових технологіях за останні роки. Швидкий розвиток забезпечують здебільшого найбільші й найпопулярніші банки, але водночас інші фінансово-кредитні установи активно наздоганяють лідерів, інвестуючи в онлайн-банкінг і мобільні додатки.

Поняття «Інтернет-банкінг» (Internetbanking) має витоки у сучасному бізнесі з початку 1980-х рр., коли перші закордонні банки почали надавати своїм клієнтам деякі послуги без відвідування банку фізично – для отримання послуги клієнту достатньо було завітати на сайт банку у мережі Інтернет і, використовуючи надані банком паролі, виконати необхідну кількість операцій [1]. Інтернет-банкінг являє собою технологію віддаленого банківського обслуговування “homebanking” (“віддалений”, або “домашній” банкінг), що дозволяє клієнту, не відвідуючи банківський офіс, здійснювати різного роду операції.

POS-термінали – одне з найкращих технічних рішень банків. Цей термін англійською мовою означає точку продажу. Щорічний звіт Національного банку України за 2018 р. свідчить про позитивні результати. У звітному році кількість терміналів (307 тис. од.) зростає. Порівняно з 2015 р. цей показник збільшився на 114 тис. од. (на 37 %). Звичайно, це позитивний результат як для банків, так і для їх клієнтів. Фінансові та кредитні операції мають низку переваг: скорочення черг у філіях, скорочення часу на обробку запитів клієнтів, надання послуг клієнтам навіть у робочий час, виведення технічного розвитку вітчизняних банків на європейський рівень.

Враховуючи статистику Державного банку "Приватбанк", можна зробити висновок, що кількість його терміналів у 2018 р. зросла з 251,7 до 292,3 тис. од., що є найбільшим показником в Україні. Щороку фінансові установи намагаються оновлювати програмне забезпечення та надавати клієнтам ще більший спектр послуг [5].

Інновації XXI ст. підвищують ефективність роботи банків та клієнтів; зменшує витрати на залучення но-

вих клієнтів; покращується якість роботи з клієнтами банку; швидкість обслуговування клієнтів обмежена не тільки розгалуженою системою відділень та відділень банку, але й потужністю комп'ютерної мережі. Також через POS-термінали користувачі банківських карток мають можливість контролювати власні рахунки.

Отже, можливість управління поточними рахунками дозволяє клієнтам перераховувати кошти між своїми рахунками та на інші рахунки у своїх чи інших банках, оплачувати послуги (комунальні послуги, страхування, зв'язок), поповнювати мобільний рахунок, переглядати (друкувати) виписки про рух грошових коштів, блокувати власну карту, купувати квитки та інше [3].

Платіжні картки у банківському секторі України активно почали функціонувати не так давно. Стрімкий розвиток безготівкових розрахунків почався з 2010 р. Станом на 2018 р. платіжна інфраструктура продовжувала розвиватися. Так, кількість підприємств торгівлі та сфери послуг, що надають своїм клієнтам можливість здійснювати безготівкові розрахунки за допомогою платіжних карток, у 2018 р. зросла на 34,9 тис. (на 20,1 %, якщо порівняти з початком 2018 р.) і становила 208,7 тис.од.

Аналізуючи рис. 1, можна зробити висновок, що починаючи з 2015 р. майже все населення України є користувачами платіжних карток. Найбільшу кількість клієнтів має ПриватБанк, станом на 2019 р. – 21,6 млн. Це обумовлено вдалою маркетинговою стратегією, зручністю (банк має найбільшу кількість терміналів та банкоматів), а також розвитком технологічних додатків. Близько 7,6 млн од. мають пластикові картки державних банків, 5,7 млн. од. є користувачами іноземних установ, 4,1 млн. од. – приватних.

На сьогодні усі смартфони з програмним забезпеченням IOS та Android мають функцію гаманця. Тобто клієнт будь-якого банку, користувач смарт-телефону може додати свої платіжні реквізити у мобільний – і більше не використовувати свою банківську картку в оплаті покупок. Це є дійсно дуже зручною функцією. Вже більше ніж 50 % усіх платіжних терміналів замінено на більш нові, стандартизовані під оплату послуг за допомогою телефона.

На жаль, існує низка проблем, пов'язаних із цим питанням. Значна частка клієнтів банку не знає, як ідеально використовувати POS-термінали; збільшення кількості терміналів у майбутньому означатиме зменшення кількості робочих місць у фінансових установах; повільна робота терміналів тощо.

Звітність Національного банку України свідчить, що мережа платіжних терміналів станом на 1 січня 2019 р. зросла на 18 % з початку 2018 р. та становила 297,3 тис. шт. Такі зміни відбулися за рахунок збільшення кількості торговельних платіжних терміналів: з 232,1 тис. шт. до 279,0 тис. шт. (на 20 %, якщо порівняти з початком 2018 р.). Кількість банківських терміналів, навпаки, знизилася на 7 % і становила 18,3 тис. шт.

Популяризація інноваційних сервісів, як от Apple Pay та Google Pay, в Україні також стимулювала розвиток безконтактної платіжної інфраструктури [4].

Графік 9. Кількість активних платіжних карток за групами банків, млн од.

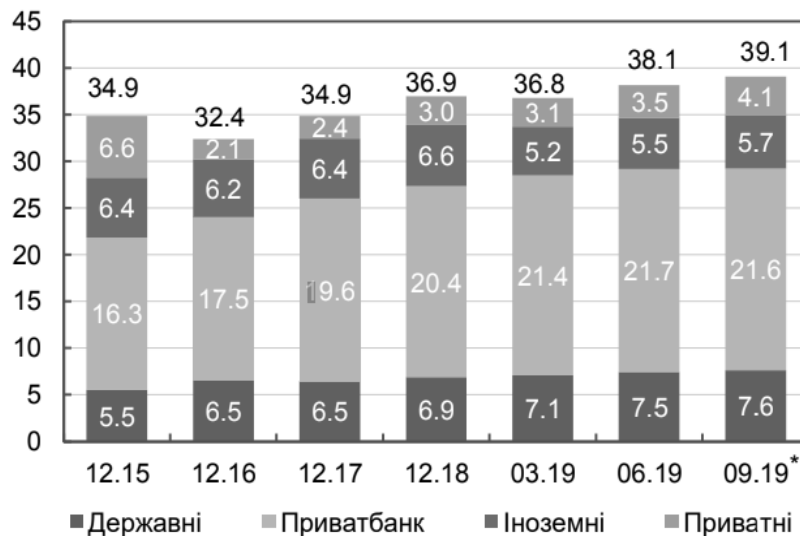

Рис. 1. Кількість активних платіжних карток за групами банків, млн. од. [4]

Графік 11. Кількість платіжних терміналів (POS), тис. од.

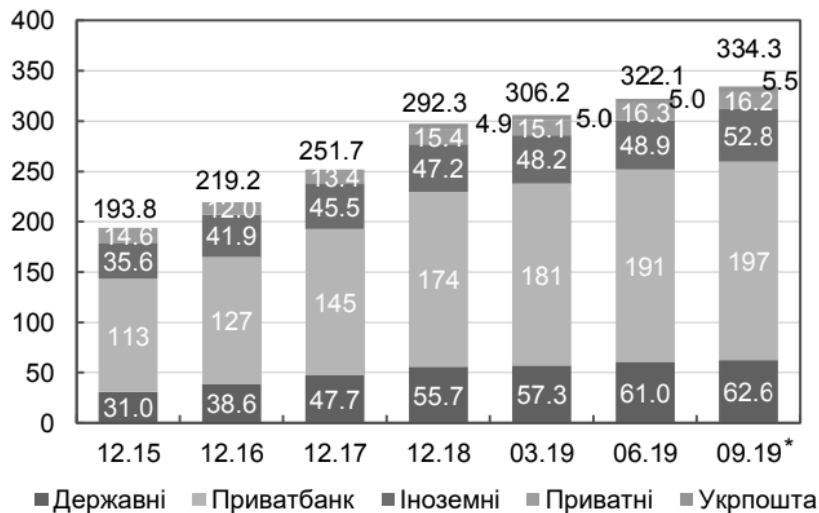

Рис. 2. Кількість платіжних терміналів (POS), тис. од. [4]

Станом на 1 січня 2019 р. вже 79,4 % пристроїв торговельної мережі країни забезпечують можливість здійснення безконтактної оплати (або 221,5 тис. шт.). Відповідно показник співвідношення кількості платіжних терміналів та чисельності постійного населення України за рік зріс на 18 % і станом на 1 січня 2019 р. становив 7,1 тис. шт. на 1 млн. осіб населення.

Так, ПриватБанк є одним з найпопулярніших банків України. Він забезпечує універсальне обслуговування для широкого кола клієнтів, безперервно просуває послуги для малого та середнього бізнесу, а також працює у корпоративному секторі.

Банк активно розвивається та допомагає у цьому своїм клієнтам. Прослідковується зростання активних карт на 4 % із 19,6 млн. (2017 р.) до 20,4 млн. (2018 р.). Кількість клієнтів системи Приват24 збільшилась на +1,3 млн. (+18 %). Загальна кількість платіжних терміналів Банку зросла із 145,1 до 174,1 тис. шт. (2018 р.). Мережа банкоматів (АТМ і ТСО) Банку за 2018 р. склала 19,9 тис. шт. (Банк склав 54 % у банківській мережі), водночас Банк встановив 250 інноваційних

банкоматів із функцією cash-recycling, що сприяють значному підвищенню якості послуг та оптимізації витрат на обслуговування банкоматів.

Майже усі банки мають мобільні додатки. Розглянемо їх роботу на прикладі ПриватБанку. Мобільний додаток є помічником для клієнтів. Приват24 допомагає дізнатися актуальний курс валют, поповнити рахунок мобільного, взяти кредит, оплатити комунальні послуги тощо. Будь-які питання можна вирішити онлайн, спілкуючись з менеджером онлайн. Для доступу у додаток використовуються два паролі – постійний, встановлений особисто клієнтом, і динамічний для підтвердження операцій у системі. Динамічний пароль кожного разу генерується новий і приходить в SMS на телефон.

Також нещодавно з'явилася можливість оплачувати проїзд за допомогою смартфона ще й у громадському транспорті. Необхідно зайти у мобільний додаток Privat24, відсканувати QR-код у трамваї, тролейбусі чи автобусі, вибрати картку для оплати, оплатити, далі пред'явити на екрані смартфона куплений квиток

контролерові.

Основна тенденція розвитку Інтернет-обслуговування клієнтів в Україні є поступове збільшення кількості банків, які впроваджують віддалений банкінг. Таким чином, фінансово-кредитні установи мають змогу розширювати базу клієнтів, підвищувати конкурентоспроможність. Спектр послуг, які надаються в Інтернет-банкінгу, постійно розширюються, відкриваються нові можливості для користувачів – це допомагає вдосконалювати якість та надійність цих послуг. Аби Інтернет-банкінг розвивався успішно у нашій країні, банкам треба насамперед інформувати потенційних клієнтів про можливості цього виду обслуговування, його переваги та можливості для самих клієнтів. Також важливо розробляти найнадійніші системи захисту інформації, впроваджувати та постійно модернізувати сучасні технічні та технологічні забезпечення.

ВИСНОВКИ

Банківська система України тільки почала свій шлях у напрямку впровадження та розвитку Інтернет-банкінгу, вдосконаленню вже існуючих та наданню нових послуг, які стануть доступними через «мережу».

Проаналізувавши сучасний стан розвитку вітчизняного Інтернет-банкінгу та темпи, з якими він зараз розвивається, можна робити висновки, що поступово банківські операції у віртуальній мережі стануть переважати над реальними та значно з економлять не тільки кошти банківських установ на їх обслуговування, а й час і кошти користувачів Інтернет-банкінгу.

На наш погляд, шляхами вирішення вищезазначених проблем можуть бути:

- проведення безкоштовних вебінарів, де співробітники банку навчатимуть своїх клієнтів використовувати Інтернет-банкінг;
- створення відео-матеріалу для пояснення всіх нюансів у роботі з мобільними додатками фінансово-

кредитних установ;

- збільшення кількості менеджерів в офісах, що негайно допоможе користувачам виконати певну операцію;

- оновлення програмного забезпечення, створення "онлайн-порад" для користувачів терміналів.

Отже, процес розвитку мережі Інтернет-банкінгу досить швидкий. Навіть з деякими проблемами в їх роботі ситуація не є критичною. Реалізація вищезазначених заходів покращить ситуацію та розвиватиме фінансові установи загалом.

Список використаних джерел

1. Мрочко М.С., Павлів Т.В. Розвиток банківських послуг у всесвітній мережі Інтернет. Фінанси України. 2014.
2. Інтернет-технології в банківському бізнесі: перспективи і ризики / Ю.Н. Юденков и др. М.: КНОРУС. 2016.
3. Коробов Ю.І., Канофа А.В. Розвиток інформаційних технологій і їх вплив на банківську діяльність. Банківські послуги. 2017.
4. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт ПриватБанку URL: <https://privatbank.ua>

References

1. Mrochko M.S., Pavliv T.V. Rosetok bank messages in all measure Internet. Finance Ukraine. 2014. (in Ukrainian)
2. Yudenkov N. Internet technologies in the banking business: prospects and prospects / Y.N. Yudenkov et.al. Moscow: KNORUS, 2016 (in Russian)
3. Korobov Yu.I., Kanofa A.V. Development of information technologies and economy in the Bankland. Banking services. 2017 (in Ukrainian)
4. National Bank of Ukraine. Official site. URL: <http://www.bank.gov.ua> (in Ukrainian)
5. Official site of PrivatBank. URL: <https://privatbank.ua> (in Ukrainian)